

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1890-1891.

*Vergadering van Vrijdag 31 October, 's avonds
half acht ure.*

Voorzitter : Generaal NETSCHER.

De VOORZITTER zegt : Mijne Heeren ! Ik heb het genoegen de eerste vergadering in het nieuwe werkjaar weer te openen, een jaar, dat te oordeelen naar de lijst van sprekers, waarvan allen reeds kennis hebben kunnen nemen, belooft even vrucht-dragend te zijn als vorige.

Ik heet u allen welkom.

Ik heb de eer mededeeling te doen, dat de Vereeniging ten geschenke heeft ontvangen :

Van den 1en Luit. der Gren. en Jagers O. J. A. SCHWARZ :
Eene bijdrage tot Neêrlands Krijgsgeschiedenis ;

van den Dir. Off. van Gezondheid 2e klasse C. DE MOOY :
Ketterijen op het gebied van den geneeskundigen dienst te velde door Quanjer ;

van den Gep. Majoor TIMMERMANS : *Java-Bode van 31 Julijl.* en
van den Gep. Kolonel COBLIJN eene studie : *De verdediging van Java.*

Voor al deze zendingen is den schenkers dank betuigd.

Aan de orde is de ballotage van candidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren Bruce en De Meester het Bestuur te willen behulpzaam zijn bij de stemopneming.

De uitslag der stemming is dat alle voorgestelde kandidaten als lid zijn aangenomen, t. w. de heeren : Jhr. Mr. J. W. G. Boreel van Hogelanden, lid der 2e Kamer Staten-Generaal, C. F. Frevel, 1e Luitenant-Kwartiermeester, A. van der Hegge Spies, 2e Luit. der Art. N. I. Leger, J. J. Hoogenboom, Student a/d Polytechnische School, Mr. P. F. Hubrecht, Secretaris-Generaal v/h. Ministerie van Binnenlandsche Zaken, L. S. J. van Kempen, Lid der 2e Kamer Staten-Generaal, S. T. Land, Luit. t/zec 1e klasse, lid der 2e Kamer Staten-Generaal, allen te 's Gravenhage; J. H. Arendsen Hein, 1e Luitenant der Infanterie, F. Köhlbrugge, 2e Luitenant der Infanterie, T. A. J. Roersch, Kapitein der Infanterie, A. L. P. Vogel, 2e Luitenant der Infanterie, R. W. van Wieringen, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Breda; B. Reijnvaan, 2e Luitenant der Infanterie te Doesburg; Jhr. M. C. Alewijn en D. A. Eekhout, beiden 2e Luitenant der Artillerie te Gorinchem; N. D. de Ridder, 1e Luitenant der Infanterie te Gouda; A. van der Kroon, 2e Luitenant der Infanterie te 's-Hertogenbosch; C. Spat, 1e Luitenant der Infanterie te Kampen; J. G. Leverland en M. van de Siepkamp, beiden 2e Luitenant der Infanterie, te Leenwarden; D. J. Brakenburg, Luit. der dd. Schutterij, G. P. Jansen, 2e Luitenant der Infanterie en H. A. R. Sasburg, 2e Luitenant der Infanterie, te Middelburg; H. N. de Fremery en J. A. Gaijmans, beiden 2e Luitenant der Infanterie, te Naarden; H. de Haan Hugenholtz, 2e Luitenant der Infanterie, J. P. M. Soer, 2e Luitenant der Infanterie en G. W. C. Westenberg, 1e Luitenant der Genie, te Nijmegen; G. van Munster, 1e Luitenant der Infanterie, te Vlissingen.

Voorts in Nederlandsch-Indië :

Van de Militaire Administratie : de heeren T. Gerdes Oosterbeek, 1e Luitenant-Kwartiermeester, W. K. M. Hazen, Kapitein-Intendant en J. A. Wilkens, 1e Luitenant-Kwartiermeester.

Van de Infanterie : de heeren G. A. F. Altmann, 2e Luitenant, W. Bekker, 2e Luitenant, H. Brouwers, 2e Luitenant,

W. E. A. Burton, 2e Luitenant, H. M. Baron Collot d'Escury, 1e Luitenant, K. H. J. Creutz Lechleitner, 1e Luitenant, J. H. C. van Dompeler, 2e Luitenant, D. Dooremans, 2e Luitenant, E. van Harencarspel, 2e Luitenant, P. A. H. Heldens, 2e Luitenant, H. P. Hesselaar, 2e Luitenant, D. Jentink, 1e Luitenant, F. J. Kroesen, 2e Luitenant, J. F. Later, 2e Luitenant, J. N. H. Lauweriks, 2e Luitenant, P. van der Molen, 2e Luitenant, V. E. J. Muylwijk, 1e Luitenant, J. C. de Neve, 2e Luitenant, G. C. Nieuwenhuys, Kapitein, J. J. Romswinkel, 2e Luitenant, W. H. Scheij, 2e Luitenant, J. G. Spandaw, 1e Luitenant, H. J. L. A. F. Steup, 1e Luitenant en J. A. Vetter, Kolonel.

Van de Cavalerie: de heer C. G. Daniëls, 2e Luitenant.

Van de Artillerie: de heeren J. W. Hissink, 1e Luitenant, E. van Thiel, 2e Luitenant en T. W. de Tourton Bruijns, 2e Luitenant.

en van de Genie: de heeren J. J. Proost, 1e Luitenant en A. J. Rusette, 2e Luitenant.

De VOORZITTER gaat thans over tot het uitbrengen van onderstaand verslag omtrent den toestand der Vereeniging:

Op 1 October 1889 bedroeg het aantal werkelijke leden hier te lande	1461
Het aantal werkelijke leden in Ned. Indië	550
Te zamen	2011
Hier zijn in den loop v/h. Vereenigingsjaar bijgekomen	141
Totaal	2152
Door overlijden en bedanken of om andere redenen afgegaan . . .	95
Zoodat het aantal leden op 1 October 1890 bedraagt	<u>2057</u>

en wel:

werkelijke leden hier te lande	1480
« « in Ned. Indië	577

hetgeen voor het Vereenigingsjaar 1889/90 een aanwinst van 46 werkelijke leden geeft.

Aan de orde is het afleggen door het Bestuur van Rekening en Verantwoording over zijn geldelijk beheer.

Op 1 October 1889 was het saldo der Vereeniging als volgt :
In kas bij den Penningmeester f 275.01⁵
Benevens :

1 Certif. $3\frac{1}{2}\%$ N. W. S. ad f 1000, waarde f 1030.—
6 » $2\frac{1}{2}\%$ N. W. S. ad f 100, » f 483.75
Voorschot aan den Hoofdcorr. in Ned. Indië f 75.20
De ontvangsten in 1889/90 hebben bedragen . . » 9686.84
Totaal . . f 9961.85⁵
De uitgaven over hetzelfde tijdvak bedroegen . . » 8986.38
Blijft in kas op 1 October 1890 . . f 975.47⁵

Benevens :

6 Certif. $2\frac{1}{2}\%$ N. W. S. ad f 100, volgens den stand der effecten op heden f 585.—
en 3 maanden rente . . . » 3.70⁵
1 Certif. $3\frac{1}{2}\%$ N. W. S. ad f 1000, volgens idem » 1005.—
en 6 maanden rente . . . » 17.50
Voorschot aan den Hoofdcorr. in Ned. Indië . » 4.50
Alsmede : nog te innen contributie van
8 leden in Nederland over 1889/90
1 lid » Ned. Indië » 1887/88
6 leden » » » 1888/89
en 567 » » » » 1889/90

De commissie in wier handen de rekening en verantwoording is gesteld en bestaande uit de heeren : luitenant-kolonel Risseeuw, kapitein Beeger en ritmeester Braams, heeft een allergunstigst verslag uitgebracht. Zij zegt daarin :

»dat zij die rekening en verantwoording na vergelijking met de overgelegde stukken en kwitanties en met de verantwoording van den Hoofdcorrespondent in Indië, geheel in orde hebben bevonden. Zij geven het Bestuur mitsdien in overweging aan de Vergadering voor te stellen, de rekening en verantwoording over 1889 goed te keuren, onder dankbetuiging aan den Secretaris-Penningmeester voor de moeite, die hij zich

weder voor onze Vereeniging heeft getroost, voor zijne nauwkenrige administratie en voor zijn beleidvol beheer."

De Vergadering vereenigt zich met de conclusie van het rapport der Commissie.

De VOORZITTER. Nu ik mag ontwaren dat ieder, evenals het Bestuur, zich met het voorstel der Commissie vereenigt, wensch ik nog te zeggen, dat aan de leden der Commissie een brief van dankbetuiging is gericht voor de genomen moeite, terwijl ik aan de heeren, voor zoover hier aanwezig, dien dank mondeling herhaal.

Aan de orde is de verkiezing van drie leden van het Bestuur.

De uitslag der stemming is, dat op de 52 ingeleverde stembriefjes, zijn uitgebracht op de heeren P. M. Netscher 51, jhr. mr. W. V. R. K. Baud 51 en jhr. mr. R. A. Klerck 52 stemmen, welke heeren derhalve allen herkozen zijn, terwijl verder de heeren kapitein Breyer 1 stem en jhr. Van Panhuys 1 stem verkregen.

De VOORZITTER. De heer Klerck, ter vergadering aanwezig, neemt de benoeming aan.

Namens den heer Baud kan ik verklaren, dat ook hij de benoeming aanneemt; terwijl ik zelf eveneens het mandaat gaarne opnieuw zal aanvaarden (langdurig applaus).

Thans wordt overgegaan tot de keuze van een Voorzitter uit het voltallig Bestuur.

De VOORZITTER. Mijne Heeren! De uitslag van de stemming is, dat op mij 53 stemmen zijn uitgebracht, hoewel ik zelf niet heb medegestemd. Alle stemmen vereenigden zich dus op mij. Ik zeg dank voor het hernieuwd blijk van vertrouwen door de vergadering in mij gesteld.

Ik aanvaard de taak en zal mij beijveren om de belangen der Vereeniging naar mijn beste vermogen te blijven behartigen. (Applaus).

Ik dank de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Thans behoef ik gelukkig de vergadering niet langer met huishoudelijke werkzaamheden op te houden en kunnen wij overgaan tot het eigenlijke doel van onze bijeenkomst op heden.

Aan de orde is dus thans de voordracht van den heer A. L. W. SEYFFARDT, luitenant-kolonel bij den generalen staf, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over:

De vorming onzer levende strijdkrachten.

De heer SEYFFARDT. M. H. Het is U allen bekend dat de wijze van vorming onzer levende strijdkrachten thans beheerscht wordt door de bepalingen der militiewet van 1861 en der schutterijwet van 1827. Het is U ook allen bekend hoe reeds sinds vele jaren in verschillende richtingen pogingen werden aangewend om die wetten te wijzigen en te verbeteren, en ik zal u niet ophouden of vermoeien met de geschiedenis van al die vruchteloze pogingen te verhalen.

Ten rechte of ten onrechte, dit doet nu niets meer ter zake, werden de bepalingen van de Grondwet van 1848 eene belemmering geacht voor een afdoende verbetering der grondslagen voor de vorming onzer levende strijdkrachten, doch na de afkondiging van de nieuwe, of wil men liever de gewijzigde, Grondwet in November 1887 zijn de werkelijke of vermeende banden der oude Grondwet, in zake defensie, geslaakt en heeft de gewone wetgever de handen te dien opzichte geheel vrij gekregen.

Reeds vóór dat tijdstip, doch in het vooruitzicht van die gebeurtenis, verscheen in den zomer van 1887 in de »Militaire gids« een stuk van een zekeren Brinio, getiteld: »Geen schutterij meer.« Persoonlijke dienstplicht voor den tot den dienst aangewezenen, een jaarlijksche lichting van 11000 man, dus even groot als thans onder de militiewet van 1861, doch een diensttijd van 10 jaar in het leger, dus nog twee meer dan thans de Regeering voorstelt in het aanhangige wetsontwerp, waren de hoofdgrondslagen van Brinio's voorstel, waarbij tevens de niet voor den dienst onbruikbaren, die van de 40000 jaarlijks ingeschrevenen overbleven, na aftrek der 11000 voor den dienst in het leger of bij de zeemacht aangewezenen, op het papier

tot een niet geoefenden en niet gewapenden landstorm zouden behooren.

Het door Brinio aangeprezen stelsel, waarbij op nog niet het derde deel der dienstplichtige jongelingschap een zeer zware druk wordt gelegd, terwijl meer dan twee derde deel in vredes-tijd geheel vrij van oefening komt en dus in oorlogstijd onge-schikt is om deel te nemen aan de verdediging des vaderlands, vond ik niet alleen zeer onbillijk, doch ook niet meer van onzen tijd. Het streed dan ook mijns inziens geheel met het schoone beginsel thans in artikel 180 onzer Grondwet neder-gelegd, waarbij aan alle Nederlanders, welke daartoe in staat zijn, de verplichting wordt opgelegd van mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdedi-ging van zijn grondgebied.

Ernstig dacht ik over de zaak na en de vrucht van dat na-denken werd de innige overtuiging dat niet een beperkte, doch wel algemeene dienstplicht tot grondslag van ons krijgswezen moet worden genomen. Het artikel »Wat nu" in het Januari-nummer van de Gids van 1888 gaf uitdrukking aan mijne vaste overtuiging dat in de toekomst algemeene dienstplicht met be-trekkelijk korten eersten oefeningstijd den grondslag voor de vorming onzer levende wekrachten moet uitmaken.

Dat Gidsartikel gaf slechts in algemeene trekken aan, wat ik wenschte; thans wil ik trachten aan dat denkbeeld een meer bepaalden en uitgewerkten vorm te geven. Ik ontveins mij echter geenszins dat hetgeen ik heden avond aan uwe welwil-lende aandacht ga onderwerpen tot zeer veel critiek, vooral van militaire zijde aanleiding zal geven. De toepassing toch van den algemeenen dienstplicht gepaard aan een betrekkelijk korten eersten oefeningstijd is zeer zeker nit een zuiver militair oogpunt lang niet het ideaal van legervorming; doch is de zuiver militaire zijde van het vraagstuk wel die, welke bij de oplossing ervan voor een kleine natie gelijk de onze het meeste gewicht in de schaal moet werpen? Heeft de weermacht van den kleinen Staat bovendien niet een beperkter doeleinde dan die van een groote mogendheid? Kunnen wij ons ooit voorstellen, dat Nederland een aanvallenden oorlog zoude beginnen?

Voor het Nederlandsche leger kan ik mij geen andere taak denken dan de handhaving der onzijdigheid bij een oorlog tusschen andere mogendheden en de verdediging onzer onafhankelijkheid bij een directen aanval. In dat laatste geval kan er toch wel geen twijfel aan bestaan dat allen alle krachten moeten inspannen om die onafhankelijkheid te verdedigen en te behouden en dat die taak niet mag worden overgelaten aan een deel der weerbaren. Om echter aan die verdediging te kunnen deelnemen, om in oorlogstijd mede te kunnen werken tot behoud van de eer en de onafhankelijkheid van ons volk, moet men reeds in vreedstijd geoefend zijn; dit is nu eenmaal niet anders en kan dan ook wel niet weersproken worden.

Waarlijk ik kan mij geen anderen redelijken en uit een zedelijk oogpunt hooger en grondslag denken voor de vorming van de weermacht eener kleine natie dan algemeene weerplicht; dat is dus tevens, omdat men in vreedstijd geoefend moet worden: algemeene dienstplicht. Elke andere grondslag, waarbij slechts een deel der weerbaren wordt voorbereid voor zijn plicht en taak in tijden van gevaar, is een onredelijke grondslag, en des te onredelijker naarmate er meer van dien plicht worden vrijgesteld en de last — want in dat geval wordt het zeker een last — op een kleiner aantal drukt. Loting wie al of niet in de gelegenheid zal worden gesteld om in oorlogstijd den plicht te vervullen, aan alle Nederlanders daartoe in staat, bij artikel 180 onzer Grondwet opgelegd, is in mijn oog een onding, een onzedelijk beginsel. Er kan alleen loting worden toegelaten om te beslissen, wie in vreedstijd tot het een of tot het andere wapen zal behooren, omdat de dienst bij het eene wapen zwaarder is dan bij het andere of wel een langeren oefeningstijd vereischt; ook kan loting worden voorgeschreven om te bepalen wie al of niet, na den vereischten eersten oefeningstijd, langer onder de wapenen zal blijven om de diensten te verrichten, welke ook in vreedstijd onder gewone omstandigheden van de gewapende macht worden gevergd. Maar door loting te doen uitmaken, wie in oorlogstijd zijn vaderland zal verdedigen en wie te huis zal blijven om eenvoudig toeschouwer van dien strijd te zijn, of beter gezegd om dien strijd in de courant te

volgen, dat wil er bij mij niet in, en vind ik zulk een grondslag voor de regeling van het Nederlandsche krijgswezen, ook met het oog op het roemrijk verleden van ons volk, verre van aanprijzenswaardig.

De Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 10 Juni 1888 tot voorbereiding der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht, schijnt zoozeer overtuigd te zijn geweest van het onwaardige, het onzedelijke eener militieloterij tot het aanwijzen van hen, die al of niet den heiligen plicht zullen vervullen, die aan alle Nederlanders is opgelegd, dat zij de loting terzijde liet. Door het wettelijk bepalen van allerlei vrijstellingen van den dienst en door het verhoogen van de minimum-lengte-maat voor de tot den dienst aangewezenen kwam zij tot het door haar blijkbaar gewenschte en in haar stelsel noodige betrekkelijk lage cijfer der jaarlijksche lichting; welk lage cijfer dan gepaard moet gaan met een langen dienstitijd in het leger. Ik herinner er hier aan dat van de 40000 jaarlijks ingeschrevenen volgens het Verslag der Staatscommissie nog geen 16500 tot den dienst worden aangewezen, waarvan dan nog ongeveer 4000 in het geheel slechts 3 maanden worden geoefend en voor de depôts zijn bestemd. De door de Staatscommissie voorgestelde dienstitijd is: 8 jaar in het leger, 5 jaar in de landweer en 7 jaar in de reserve der landweer, totaal 20 jaar dienst.

De ontwerpwet tot regeling van den krijgsdienst heeft de loting, om te beslissen wie al of niet zal dienen, behouden, al loten er dan ook betrekkelijk slechts weinigen vrij. De vrijstellingen als eenige zoon, wegens broederdienst en als geestelijke of als aanstaand geestelijke zijn behouden, die als eenige kostwinner van het gezin is er bijgekomen. De jaarlijksche lichting wordt voorgesteld 16300 man te bedragen, waarvan er echter 2500 slechts drie maanden in 't geheel worden geoefend en voor de depôts zijn bestemd. De dienstitijd in het leger wordt op 8 jaar, die bij de landweer op 5 jaar bepaald, totaal dus 13 jaar dienstplicht. De vrijgestelden, doch voor den dienst geschikt, behooren tot hun 33ste jaar tot de zoogenaamde aanvullingsreserve, die in vreedetijd geheel ongeoeffend blijft; door dezen maatregel op het papier is ten minste in schijn aan de bepaling

van artikel 180 onzer Grondwet voldaan. Alle beschikbare, weerbare, en niet voor eenigen anderen dienst aangewezen mannen beneden de 40 jaar behooren tot den landstorm.

Zoowel het Verslag der Staatscommissie als de ontwerpwet neemt persoonlijke vervulling van den dienstplicht door hen, die tot den dienst worden aangewezen, als een der grondslagen van de regeling van den krijgsdienst aan; de ontwerpwet staat echter op dat beginsel eene uitzondering toe door te vergunnen dat de dienstplicht door een broeder wordt vervuld, mits deze aan sommige voorwaarden voldoet.

Daar het mijn doel is om een overzicht te geven hoedanig volgens mijne overtuiging de vorming onzer levende strijdkrachten moet geschieden en niet om een critiek te leveren op hetgeen de Staatscommissie heeft voorgesteld of de Regeering thans voorstelt, zoo laat ik en het Verslag dier commissie en de ontwerpwet verder rusten; bij het bespreken van hetgeen ik wensch, zal echter toch hier en daar die critiek doorschemeren, dit is niet te vermijden.

Volkomen algemeene dienstplicht kan niet worden ingevoerd, niet alleen door de ongeschiktheid naar lichaam of geest van een deel der volgens hun leeftijd dienstplichtigen, doch ook maatschappelijke redenen zijn hiervoor een beletsel, vrijstellingen blijven ten deele wenschelijk, ten deele noodzakelijk. Die wettelijke vrijstellingen hebben een grooten invloed op het cijfer van de voor den dienst beschikbaren en dus ook, ten einde een bepaalde legersterkte te verkrijgen, op den duur van den dienstdtijd. Die vrijstellingen moeten dus in de eerste plaats besproken worden en wel achtereenvolgens die der eenige zoons, die wegens broederdienst, die der eenige kostwinners en die der geestelijken en aanstaande geestelijken.

De vrijstelling der eenige zoons is een voorrecht in hoofdzaak voor de meer gegoeden; het is toch een feit dat de eenige zoons in den regel tot de meer vermogende gezinnen behooren, en dat de minder met aardsehe goederen gezegenden in den regel een grooten kinderzegen bezitten. Wil men, zooals wel eens wordt beweerd, door de vrijstelling van de eenige zoons,

den militiedruk op de gezinnen gelijkelijk verdeelen, dan is dit bepaald onjuist, want om die reden zouden de eenige zoons zeer zeker moeten dienen.

Voor de vrijstelling wegens broederdienst is bij een korten dienstdiensttijd, zooals volgens onze militiewet van 1861, van vijf jaar wel iets te zeggen, vooral als de broeders weinig in leeftijd verschillen en er dus uit hetzelfde gezin twee of meer broeders tegelijk zouden kunnen dienen, waardoor de druk op de gezinnen al zeer ongelijk kan zijn. Doch indien de dienstdiensttijd in het leger langer is, of wel voor denzelfden persoon gevolgd moet worden door meerdere jaren landweer- of schutterijdienst, zoodat de totale dienstdiensttijd 10, 15 en meer jaren wordt, dan vervalt ook voor een groot deel de billijkheid van de vrijstelling wegens broederdienst. In dien betrekkelijk langen tijd toch houden de broeders meer dan waarschijnlijk op lid te zijn van hetzelfde gezin; zij zullen of kunnen zelf een gezin hebben gevormd, zelf echtgenoot en vader zijn geworden, en nu kan de vroegere billijkheid in een groote onbillijkheid zijn overgegaan. De vrijgestelde kan ongehuwd zijn gebleven en blijft dan in tijden van oorlog rustig te huis, terwijl de niet vrijgestelde, wellicht echtgenoot en vader van een vrij groot gezin, onmiddellijk of na zeer korten tijd ten strijde moet optrekken. Zoodra de dienstdiensttijd in leger en landweer of schutterij te zamen aanzienlijk grooter wordt dan bijv. 5 jaar, vervalt ook voor een zeer groot deel de billijkheid van de vrijstelling wegens broederdienst.

Neemt men als grond van vrijstelling in vredesdienst het kostwinnerschap aan, dan herstelt men tevens voor velen de mogelijke onbillijkheid, welke door de afschaffing van de vrijstelling der eenige zoons en wegens broederdienst zoude kunnen ontstaan. Het is wel moeilijk om juist in woorden te brengen wie al of niet eenige kostwinner is van een gezin, hetzij beide ouders of één van beide nog leven, hetzij het gezin uit de grootouders met kleinkinderen, hetzij dat het alleen uit broeders en zusters bestaat. Doch behalve dat men in buitenlandsche wetgevingen voorbeelden kan vinden hoedanig de vrijstelling wegens het kostwinnerschap kan worden geregeld en men dit thans ook in de ontwerp-wet tot regeling van den krijgsveld

kan vinden, zoo zal men door de medewerking der gemeentelijke overheden wettelijk in te roepen in de meeste gevallen, ook hierin niet mistasten. Doch zelfs al kwam, door de minder scherp af te bakenen grenzen van het kostwinnerschap, hier of daar eens een enkele vrij van den dienst in vredestd, die er strikt genomen, geen recht op had, dan nog ware dit minder erg dan het niet wettelijk vrijstellen der eenige kostwinners.

Bij onze tegenwoordige militiewet wordt aan de geestelijken en bedienaren van den godsdienst bij de erkende kerkgenootschappen en aan de studenten in de godgeleerdheid, welke daartoe aan erkende inrichtingen van onderwijs worden opgeleid, door den Koning op hunne aanvraag, telkens voor één jaar, ontheffing van den werkelijken dienst verleend. De Staatscommissie ging iets verder en het regeeringsontwerp volgde dienzelfden weg en stelt vóór vrijstelling van den werkelijken dienst op hunne aanvraag, telkens voor één jaar, te verleen en aan de geestelijken (de roomsch-katholieke ordebroeders daaronder begrepen) en bedienaren van den godsdienst bij de erkende kerkgenootschappen en aan hen, die daartoe aan erkende inrichtingen worden opgeleid. Met het oog op de eigenaardige plaats welke de roomsch-katholieke geestelijke in de maatschappij, als het ware als de middelaar tusschen de Godheid en het menschedom, inneemt, is het zeer verklaarbaar dat het meereendeel der katholieke Nederlanders een zeer groot bezwaar heeft, dat de aanstaande priester het soldatenkleed zoude dragen. Hoewel dit bezwaar voor de bedienaren van den godsdienst der andere gezindten niet of in veel minder mate bestaat, zoo moet men, om met gelijke maat te meten, allen vrijstellen. Hiertegen is mijns inziens dan ook weinig bezwaar en komt men op die wijze tegemoet aan een bepaald te billijken wensch van een zeer groot gedeelte onzer landgenooten.

Uit den aard der zaak moeten zij, die de vereischte lengte of de gewenschte lichamelijke ontwikkeling missen en verder zij, die wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken van lichaam of geest voor den dienst ongeschikt moeten worden geacht, van den werkelijken dienst worden vrijgesteld. Men kan die vrijstelling, daar waar eenige grond bestaat dat de reden van

vrijstelling ophoude, tijdelijk verleen en telkens voor één jaar. Nadat zulks tweemaal is geschied, dient echter bij de derde uitspraak, of aanwijzing tot den dienst, of geheele vrijstelling te volgen, daar het niet wel aangaat de betrokkenen nog langer in de onzekerheid te laten en hun dienstdtijd op nog onder leeftijd te doen beginnen. Evenals in de ontwerpwet geschiedt, kan de minimum-lengte voor den dienstplichtige op 1.57 M. worden gesteld.

Daar het dragen der wapenen ter verdediging van het vaderland eene eer is, kan zulks niet worden toegestaan aan hen, die bij rechterlijk vonnis tot een straf zijn veroordeeld gelijkstaande met wat vroeger een oonteerende straf werd genoemd; dezulken zijn dus nitgesloten van den dienst.

Als grondslag voor de aanwijzing tot den dienst wensch ik dus vastgesteld te zien; algemeenen dienstplicht, behalve voor de nitgesloten en de wettelijk vrijgestelden. Tot de laatsten alleen te doen behooren de wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken of wel wegens te geringe lengte voor den dienst ongeschikten, wijders de eenige kostwinners van gezinnen, de geestelijken of aanstaande geestelijken (de roomsch-katholieke ordebroeders daaronder begrepen), de bedienaren van den godsdienst en hen die daartoe worden opgeleid.

Zij, die als eenige kostwinners van gezinnen van den dienst in vreedstijd worden vrijgesteld, moeten allen voor zoover zij tot den dienstplichtigen leeftijd behooren, in oorlogstijd beschikbaar zijn, en moeten dan bij de depôts opkomen om aldaar te worden geoefend; dit is niet meer dan billijk. Ook de vrijgestelde geestelijken, aanstaande geestelijken, ordebroeders, bedienaren van den godsdienst en zij die daartoe worden opgeleid, dienen in oorlogstijd tot een zeker levensjaar beschikbaar te zijn, hetzij als aalmoezeniers, hetzij voor den dienst in hospitalen, ambulancen en dergelijke. Het verdient zelfs aanbeveling om hen daartoe in vreedstijd gedurende eenige maanden op te leiden, zonder dat het daarom noodig is dat zij het militaire kleed dragen of gekazerneerd zijn.

De voor den eigenlijken militairen dienst afgekeurden moeten, voor zooverre ze er toe geschikt zijn, kunnen worden aange-

wezen tot het verrichten van andere diensten zoowel in vredes- als in oorlogstijd. Zij toch die bijv. wegens geen al te sterken lichaamsbouw, lichten graad van bijziendheid, een weinig te kleine maat, lichte voetgebreken en dergelijke voor den eigenlijken militairen dienst minder geschikt zijn, kunnen als militaire arbeiders voor magazijnsdienst, kazernedienst, bureeldienst enz. zoowel in vredes- als in oorlogstijd worden gebezigd, waardoor geen of minder werkelijke soldaten aan de oefeningen worden onttrokken 1).

Ten einde geen onnoodige stoornis te brengen in de studiën van hen, die zich aan universiteiten, handelsscholen, polytechnische school, landbouwschool, zang- of teekenacademiën enz., voor hun toekomstig ambt of beroep voorbereiden en tevens ook ten behoeve van hen, die in zaken zijn of daarin eene opleiding krijgen, dient op ruime schaal door vrijzinnige bepalingen omtrent uitstel van dienst of wel vervroeging van het tijdstip van indiensttreding, het vervullen van den dienstplicht gemakkelijk worden gemaakt.

Aan het vroeger dan op het gewone tijdstip in dienst treden moet de voorwaarde van flinken lichaamsbouw worden verbonden, en is het billijk dat de zoodanigen ook evenveel vroeger hun dienstitijd zien eindigen. Indien het jaar, waarin de twintigjarige leeftijd wordt bereikt, het gewone tijdstip is van onder de wapenen te komen, dan kan bij voldoende lichamelijke ontwikkeling dit tijdstip één jaar, bij krachtigen lichaamsbouw hoogstens twee jaar worden vervroegd.

Voor hen, welke later in dienst treden en aan wie dan telkens voor één jaar uitstel wordt verleend, is het echter billijk dat hun dienstitijd in het leger en in de landweer of schutterij even lang zij als van hen, die geen uitstel kregen, en wel des te billijker naarmate het aantal jaren voor dien dienstitijd bepaald, minder groot is. In navolging van het regeeringsontwerp

1) Iets dergelijks heeft in Denemarken plaats waar jaarlijks van de ongeveer 2000 militieplichtigen, tot den dienst als militaire arbeiders geschikt geachten, 480 tot dien dienst worden aangewezen. Zij komen in twee gelijke gedeelten op, zes maanden na elkander; de werkelijke dienstitijd is 7 maanden, waarvan de eerste maand gebezigd wordt om hen in de rekrutenschool te oefenen.

zoude in het algemeen zulk een uitsstel ten hoogste driemaal, telkens voor één jaar, kunnen worden verleend, doch voor hen, welke aan de Polytechnische school tot een ingenieurs-betrekking of tot technoloog worden opgeleid tot vijfmaal toe.

Eenigszins anders is het geval met hen, welke tot arts, apotheker of veearts worden opgeleid. Het is in het belang van den Staat deze personen in de gelegenheid te stellen hunne studiën eerst geheel te voltooien, doch onder gehoudenheid van het aangaan eener dienstverbintenis om na hunne benoeming tot arts, apotheker of veearts eenige jaren als reserve-officier van gezondheid, reserve-militair apotheker of reserve-paardenarts beschikbaar te blijven, na eerst onmiddellijk na die benoeming 3 tot 6 maanden werkelijk dienst te hebben gedaan.

Indien men volgens de boven besproken grondslagen en met de gegevens te putten uit de toelichting van het regeeringsontwerp nagaat hoeveel dienstplichtigen jaarlijks voor den krijgsdienst beschikbaar zullen zijn en men neemt aan dat de dienstplichtigheid aanvangt den 1sten Januari van het jaar waarin men 20 jaar wordt en tevens dat er dan ongeveer 40000 jongelingen van dien leeftijd zijn, dan komt men tot de volgende berekening:

aantal dienstplichtigen	40.000
reeds in dienst	1500
studenten in de godgeleerdheid en ordebroeders	100
uitgeslotenen	100
blijft:	38.300
afgekeurd wegens te kleine maat (kleiner dan 1.57 M.) 11% van 38.300	4.213
blijft:	34.087
afgekeurd wegens ziekelijke gesteldheid of lichaamsgebreken 12.9% van 34.087	4.397
blijft:	29.690
vrijgesteld als eenige kostwinners	1.500
voor den dienst beschikbaren	28.190

Gelet echter op de uitkomsten in andere landen, vooral in die, waar algemeene of bijna algemeene dienstplicht is ingevoerd, is het raadzaam het aantal voor den eigenlijken militairen dienst beschikbaren niet grooter te nemen dan 60 à 65 percent van het aantal dienstplichtigen, dat is dus niet grooter dan 24.000 à 26.000, stel gemiddeld 25.000 man.

Voor hulpdiensten, als militaire arbeiders enz. aan te wijzen, doch overigens onbruikbaar voor den velddienst te achten, zoude men zonder veel mis te tasten op 6 tot 8 percent van het geheele aantal, dat is dus op 2400 à 3200 man mogen rekenen. Het denkbeeld om, in navolging van Denemarken, ook hier te lande uit de minder voor den velddienst geschikte doch overigens bruikbare militieplichtigen militaire arbeiders aan te wijzen is zeker aanbevelenswaardig, doch zal hier, omdat het slechts een nevenzaak geldt, niet verder worden uitgewerkt 1).

Door den dienstitijd voor de militieplichtigen langer of korter te nemen, krijgt men de beschikking over een grootere of kleinere legermacht; nam men den dienstitijd in het leger bijv. 10 jaar, dan verkreeg men, het verloop in aanmerking nemende, (zie bijlage A.) een legersterkte aan dienstplichtigen bij een

1) Bij indeeling van militaire arbeiders voor kazerne-, magazijn- en bureeldiensten bij de onbereden wapens zoude men bijv. per regimentstaf 3, per bataljonstaf en per compagnie 2 en per depôt 4 militaire arbeiders kunnen indeelen, totaal dus:

Voor de 16 regimentstaven der 11 reg. infanterie, 4 reg. vesting-artillerie en 1 regiment genietroepen	$16 \times 3 = 48$	man
voor de 83 bataljonsstaven der 66 bataljons inf., 13 bat. vest.-art., 1 bat. pont., 1 bat. torpedisten en 2 bat. genietroepen	$83 \times 2 = 166$	"
voor de 327 compagnieën en wel 264 inf., 52 vest.-art., 2 pont., 4 torpedisten en 7 genietroepen	$327 \times 2 = 654$	"
voor de 16 depôts der 11 reg. infanterie, 4 reg. vest.-art., en 1 reg. genietroepen	$16 \times 4 = 64$	"

totaal . . . 932 man;

waarbij nog te voegen zijn een zeker aantal militaire arbeiders voor den dienst van het materieel der artillerie. De werkelijke dienstitijd ware op 7 maanden, waarvan de eerste maand om onderrecht in de rekrutenschool te krijgen; de tijd van opkomst in dienst ware in twee gedeelten op 1 Mei en 1 Nov. te stellen.

jaarlijksche lichting van 25.000 man, van $8.548 \times 25.000 = 213.700$ man. Doch hoewel in oorlogstijd een groote sterkte der levende strijdkrachten hoogst gewenscht is, zoo dient men rekening te houden met de finantiëele en personeele draagkracht der natie en oefent deze een grooten en rechtmatigen invloed uit op de te bepalen legersterkte. Hierbij voegt zich de eisch dat bij het leger in 1ste linie, dat wil zeggen het gedeelte der levende strijdkrachten hetwelk het eerst, ja als het ware onmiddellijk tegenover den vijand kan of moet worden gesteld, zoo min mogelijk gehuwden en vaders van gezinnen voorkomen. Ook verlieze men niet uit het oog dat in gevallen van neutraliteits-handhaving, zooals in 1870, het niet gewenscht is om hoofden van gezinnen in grooten getale in het leger in 1ste linie te hebben, hetgeen toch bij een langen diensttijd in het leger onvermijdelijk is.

Op de gewenschte legersterkte is eveneens van zeer grooten invloed de taak, welke aan de levende strijdkrachten van den Staat is opgelegd en die taak is voor het leger van een kleine natie als de onze toch geen andere dan de verdediging van eigen grond en bodem, en de handhaving der onzijdigheid bij een oorlog tusschen andere mogendheden.

Voor het eerste doel zijn noodig ten eerste bezettingstroepen voor de verschillende liniën en sterkten van het verdedigingsstelsel; dat is dus zoowel voor het reduit van het geheel, de stelling van Amsterdam, als voor de afsluitingslinie van het hart des lands aan de landzijde, de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, en eveneens voor de stellingen en sterkten, welke de toegangen van de zee naar het hart des lands afsluiten; hierbij komen dan nog de bezettingen van de sperforten Westervoort en Panuerden. Het voor de lijdelijke verdediging noodige personeel is betrekkelijk vrij nauwkeurig te bepalen en het is alleen dat deel, dat als bezettingstroepen in rekening mag worden gebracht. De overige levende strijdkrachten mogen niet aan die liniën, stellingen of sterkten worden gebonden, doch moeten als veldtroepen vrij en beschikbaar blijven om daar, waar het noodig is, gebruikt te kunnen worden.

Met voorbedachten rade wordt hier gesproken van veld-

troepen, en niet van veldleger, omdat aan deze laatste benaming onwillekeurig de beteekenis wordt gehecht van een leger dat des noodig *reeds in den aanvang van den oorlog* in het open veld stand houdt en hetzij meer aanvallend, hetzij meer verdedigend een inval in het land verhindert of wellicht zelf als aanvaller optreedt. Ik vermeen vast en zeker dat zulk een veldleger voor ons tot de droombeelden behoort en dat noch het veldleger der Staatscommissie, noch dat van het regeeringsontwerp met vertrouwen *in den aanvang van den oorlog* den strijd in het open veld met een even sterk of sterker leger van een der groote mogendheden zal kunnen aanvaarden. Wil men zulk een leger, dan moet men den twee- of driejarigen dienstdienst onder de wapenen invoeren, dan eerst kan er in den aanvang van een oorlog sprake zijn van gelijke waarde met de legers der mogendheden, waar zulk een lange eerste dienstdienst regel is.

Onder gunstige omstandigheden kunnen ook in den aanvang van den oorlog onze veldtroepen met korteren eersten oefeningstijd echter wel achter terreinafscheidingen of in voor de verdediging gunstig terrein stand houden, doch hun hoofdtak is en blijft, bij een directen aanval op ons land, om deel te nemen aan een actieve verdediging onzer liniën en stellingen benevens aan de kustverdediging, en tevens om bij het bewaren onzer onzijdigheid de noodige waarborgen aan de oorlogvoerende mogendheden te geven, dat die onzijdigheid werkelijk krachtig kan en zoo noodig ook zal gehandhaafd worden. Terloops zij hier opgemerkt dat naar mijne meening Nederland zich nimmer moet inlaten met eenig verbond met een of andere mogendheid, doch dat het door behoorlijke oefening in vreedstijd van de geheele mannelijke bevolking in het dragen en in het gebruik der wapenen een zoodanige stelling in Europa moet innemen dat die ook aan groote mogendheden ontzag inboezemt en deze doet inzien dat al ware het ook mogelijk om het weerstandsvermogen van ons volk tijdelijk te breken, het opstandsvermogen van dat volk nimmer kan worden vernietigd.

Voor de handhaving onzer onzijdigheid en voor de eerste handelingen tot het keeren van een aanval op ons land is dus

noodig een leger in 1ste linie, dat in zijne depôts een aanvulling vindt voor de eerste verliezen en dat bij een doorgezette aanval op ons land spoedig versterkt kan worden door een leger in 2^e linie (landweer of schutterij), terwijl als de nood zeer aan den man komt een landstorm bestaande uit alle overige weerbaren tot een zekeren leeftijd toe aan de verdediging gaat deelnemen.

Het is duidelijk dat de zeemacht, waarin eveneens dienstplichtigen worden opgenomen, zoowel aan de handhaving der onzijdigheid, als aan de verdediging des vaderlands moet deelnemen. Zoowel om deze verhandeling niet te uitgebreid te maken, als om reden ik een nitwerking tot in bijzonderheden van de taak, welke de zeemacht heeft te volbrengen minder tot mijne bevoegdheid reken, zal ik die taak en de rol welke de militieplichtigen daarin moeten vervullen, met stilzwijgen voorbijgaan. Het zoude echter zeer nuttig en hoogst wenschelijk zijn indien een meer bevoegde die taak en die rol niet alleen tot een onderwerp zijner studie koos, doch ook de uitkomsten daarvan hier te eeniger tijd wilde mededeelen. Evenmin als ik de taak en de samenstelling der zeemacht zal bespreken, evenmin zal ik mij in beschouwingen begeven omtrent de wijze van aanvulling van het Nederlandsch-Indische leger of omtrent den engeren of wijderen band, welke dat leger aan het Nederlandsche moet verbinden, terwijl ik de op te richten koloniale reserve, die toch ook in de eerste plaats beschikbaar moet zijn als reserve voor de koloniën, niet in rekening zal brengen bij de bespreking van de sterkte en de organisatie van het Nederlandsche leger.

Als eersten eisch voor een doelmatige organisatie van het leger in 1ste linie meen ik voorop te moeten stellen dat de vredesorganisatie in hoofdzaak gelijk zij aan de oorlogsorganisatie, zoodat er bij den aanvang van een oorlog als er toch al zoo veel aanleiding tot verwarring is en er toch al zoo veel te doen valt, niet allerlei reserve-formatiën behoeven te worden gevormd uit deelen van het vredesleger. Voor ons land wensch ik slechts een onderscheiding in veldtroepen en in bezettingstroepen; de

laatste niet sterker als noodig is en alleen bestemd voor de lijdelijke verdediging; de eerste om naar gelang van de omstandigheden gebezigd te worden hetzij ter bewaking van de kust, hetzij ter actieve verdediging van liniën en stellingen, hetzij in betrekkelijk grooter getale vereenigd ter bedreiging van de flanken of van den terugtochtsweg van hem, die de spoor- of andere wegen door ons land voerende als operatielijnen voor zijne legers zoude willen bezigen, hetzij ter verdediging van een deel des lands (bijv. wellicht westelijk Friesland) dat daartoe zeer gunstig is gelegen, doch niet door een permanente linie is afgesloten; in een woord vereenigd of in deelen gesplitst daar, waar zij het meeste nut kunnen doen.

Als eisch voor de depôtstroepen eener kleine natie stel ik dat zij voor een groot deel bestaan uit geoefende soldaten om binnen zeer korten tijd, als 't ware onmiddellijk de eerste verliezen te kunnen aanvullen; voor een later tijdvak van den oorlog kunnen dan de bij de depôts ingelijfden, niet vooraf in vreedestijd geoefenden, worden gebezigd. Het komt mij het meest geschikt voor om de lichting, die het laatst van haren dienst in het leger in 1ste linie is ontslagen voor haren overgang tot het leger in 2e linie één jaar voor de depôts te bestemmen.

Het leger in 2e linie (landweer of schutterij) moet eveneens geheel uit vroeger bij het leger geoefenden bestaan en zij, die bij het leger in 1ste linie bij hetzelfde bataljon en bij dezelfde compagnie dienden, moeten in den regel elkander in hetzelfde bataljon, ja zoo mogelijk in dezelfde compagnie van landweer of schutterij wedervinden 1). Wat de infanterie, de vesting-artillerie en de genietroepen aangaat, zoo moeten de onderdeelen dezer wapens bij landweer of schutterij in vreedestijd georganiseerd zijn, om zeer spoedig ter versterking van het leger in 1ste linie, vooral voor de verdediging der versterkte liniën en stellingen te kunnen optreden. Aan die landweer of schutterij, welke zooveel mogelijk

1) Om echter het lokale karakter der schutterij zooveel doenlijk te bewaren, geschiedt de indeeling, bij den overgang naar de schutterij, volgens de woonplaats der schutterplichtigen, en gaan deze later bij verbuizing ook van de eene compagnie naar de andere over.

plaatselijk moet zijn ingericht, en dus binnen enkele uren te zamen kan komen, moet tevens de taak van kust- en grensbewaking ter dekking der mobilisatie zijn opgedragen. .

Een organisatie in vreedetijd van den landstorm gaat met te veel bezwaren gepaard om die door te voeren; het is echter geraden zoo mogelijk in elke gemeente lijsten der landstormplichtigen te doen aanhouden.

Men is bij het ontwerpen eener organisatie van het leger in 1ste linie niet geheel vrij; behalve met de kosten, die bij vermeerdering der onderdeelen, vooral voor bereiden wapens en in het algemeen voor de permanente kaders aanzienlijk toenemen, moet men rekening houden met de bestaande formatiën, daar men toch niet alles onderstboven kan werpen. De groote jaarlijksche lichting van ongeveer 25000 man veroorlooft een betrekkelijk korten diensttijd in het leger 1ste linie, eischt slechts weinig herhalingsoefeningen en maakt dat ook voor het leger in 2de linie (landweer of schutterij) personen beschikbaar komen, welke nog veel hebben kunnen behouden van hetgeen hen betrekkelijk nog niet lang geleden in hun eersten oefeningstijd werd geleerd. De groote jaarlijksche lichting geeft het voordeel dat de dienstplicht in het leger 1ste linie vervuld wordt op een leeftijd waarop men in den regel nog niet gehuwd en in elk geval nog niet hoofd van een groot gezin is.

Een sterkte van het leger in 1ste linie met de depôts van ongeveer 120.000 man, kan in overeenstemming met die voorgesteld in het Verslag der Staatscommissie of wel met de nagenoeg daarmede overeenkomende in het regeeringsontwerp als een aan onze omstandigheden passende worden aangeuomen. Dat leger in 1ste linie te verdeelen in veld- en bezettingstroepen. Om bij een jaarlijksche lichting van 25000 man die sterkte te verkrijgen, is in het algemeen een diensttijd van 4 jaar bij het leger en van 1 jaar bij de depôts voldoende; voor de cavalerie en rijdende artillerie, welke als 't ware steeds onmiddellijk op volle sterkte moeten kunnen nitrukken, is een kortere diensttijd in het leger gewenscht, waardoor geen of slechts weinig miliciens met groot verlof zijn. Als regel is aan te nemen dat de dienstplichtigen van het leger in 1ste linie overgaan bij

de depôts en van deze bij de schutterij 1), terwijl het voor die wapens der schutterij, welke reeds in vredestijd in compagnieën en bataljons zijn georganiseerd, noodig is om met het oog op het gebruik dat er voor de landsverdediging wellicht al zeer spoedig van wordt gemaakt een reserve te bestemmen ter aanvulling van de verliezen; bij die wapens gaan de dienstplichtigen van de schutterij dus over bij de reserve der schutterij. Slechts bij de infanterie en vesting-artillerie wordt de schutterij in vredestijd in compagnieën en bataljons en bij de genietroepen in compagnieën georganiseerd; de bataljons en compagnieën gelijknamig met de bataljons en compagnieën waarbij de dienstplichtigen in het leger dienden.

Voor de dienstplichtigen ingedeeld bij de infanterie, de vesting-artillerie en de genietroepen wordt (zie ook: recapitulatie van bijlage C) de geheele diensttijd op 12 jaar gesteld, waarvan 4 bij het leger in 1ste linie, 1 bij de depôts, 5 bij het leger in 2de linie of de schutterij en 2 bij de reserve der schutterij.

Voor de pontonniers, de torpedisten en de hospitaalsoldaten wordt de geheele diensttijd 10 jaar genomen en wel 4 bij het leger 1ste linie, 1 bij de depôts, 5 bij de schutterij.

Voor de veldartillerie, de pantserfortartillerie en de bereden ordonnansen wordt de geheele diensttijd op 8 jaar vastgesteld, waarvan 4 bij het leger in 1ste linie, 1 bij de depôts en 3 bij de schutterij.

Voor de cavalerie en rijdende artillerie eveneens een diensttijd van 8 jaar waarvan 2 bij het leger in 1ste linie, 2 bij de depôts (sterke depôts zijn voor deze wapens wenschelijk omdat zij bij een oorlog al zeer spoedig groote verliezen kunnen lijden) en 4 bij de schutterij.

Voor de zeemacht, waarvoor jaarlijks 600 militieplichtigen

1) Hoewel er wel het een en ander te zeggen is om den naam „schutterij” te doen vervallen en die van „landweer” aan te nemen, zoo zijn in een ander opzicht aan den naam „schutterij” zoovele geschiedkundige herinneringen verbonden dat het mij, na het vóór en tegen ernstig te hebben overwogen, beter voorkomt den naam „schutterij” te behouden, te meer daar aan de rijksschutterij van dit ontwerp ook ten deele de taak wordt toegedacht welke thans aan de nu bestaande gemeentelijke schutterij is opgedragen.

worden bestemd, te nemen uit dat deel der bevolking, dat van de zeevaart en vischvangst of hetgeen daarmee samenhangt, zijn beroep maakt, wordt de geheele dienstdtijd op 8 jaar vastgesteld, waarvan 4 jaar bij de vloot, en 4 jaar reserve.

Tot den in vredestijd niet georganiseerden landstorm worden gerekend te behooren alle daartoe geschikte en niet voor andere diensten bestemde mannelijke personen van hun 18de tot hun 50ste levensjaar.

De wet moet toelaten zoowel voor het leger 1ste linie als voor de depôttroepen, de schutterij, de reserve der schutterij, de vloot en de reserve der vloot, de verschillende lichtingen jaars-, wapens-, korps- of districtsgewijze op te roepen al naar mate de omstandigheden zulks vorderen hetzij bij binnenlandsche onlusten, bij buitenlandsche verwickelingen, dreigend oorlogsgevaar, handhaving der onzijdigheid enz.

Door het Rijk te verdeelen in 26 militiedistricten (zie de staat bijlage E en de kaart bijlage K) met een ongeveer gelijk aantal mannelijke inwoners (gemiddeld 85853) en uit elk dier districten de militieplichtigen te trekken voor 3 bataljons infanterie of vestingartillerie, verkrijgt men de miliciens voor de 54 bataljons infanterie der veldtroepen, voor de 12 bataljons infanterie der bezettingstroepen en voor de 12 bataljons vestingartillerie voor het leger in 1ste linie, daar het aantal militieplichtigen bij elk der 78 bataljons van de straks te bespreken organisatie even groot is genomen. Zooveel mogelijk houden die bataljons garnizoen in het district waaruit ze voortkomen, dit is noodzakelijk voor de snelle mobilisatie en is tevens zeer bevorderlijk aan de oefening der schutterij en der aanstaande militieplichtigen. Hier en daar zal daartoe kazernebouw noodig zijn, doch die is evenzeer noodig als men andere garnizoensplaatsen kiest. Het is duidelijk dat de districten waarvan de militieplichtigen voor de bezettingstroepen worden genomen, tevens zooveel mogelijk die zijn, waarin de verdedigingsliniën en stellingen zijn gelegen. In de bijlagen E en F en op de kaart zijn de verschillende garnizoensplaatsen aangegeven 1). De

1) Mocht de pupillenschool te Nieuwersluis eenmaal worden opgeheven, dan komt te dier plaatse $\frac{1}{2}$ bataljon infanterie en $\frac{1}{2}$ bataljon vesting-

miliciens voor alle andere wapens en diensten worden uit alle districten getrokken, doch wat bijv. de cavalerie en de veld-artillerie betreft bij voorkeur zoodanig dat de dienstplichtigen voor het regiment dat bij eenige divisie is ingedeeld voor het grootste deel afkomstig zijn uit de 6 militiedistricten, welke de infanterie der divisie leveren. De dienstplichtigen voor de verschillende compagnieën genietroepen worden genomen uit de districten welke de militieplichtigen voor de divisie, linie of stelling leveren, waartoe de compagnie behoort. De militieplichtigen voor het korps rijdende artillerie worden om een snelle mobilisatie te bevorderen, genomen uit de districten het dichtst bij de vredes-garnizoensplaats gelegen, die voor de pontonniers en de torpedisten uit de districten binnen de verdedigingsliniën, die voor de zeemacht uit de districten, welke aan zee of aan de groote benedenrivieren zijn gelegen.

Alvorens over te gaan om in groote trekken de door mij gedachte organisatie te beschrijven van de strijdkrachten te land, waarvan de bijzonderheden in bijlage B zijn te vinden, wil ik in het kort mededeelen, hoe ik de hoogere bevelvoering reeds in vreedetijd geregeld wenschte te zien.

Als algemeene regel moet worden aangenomen dat de verschillende bevelhebbers reeds in vreedetijd de troepen onder hunne bevelen hebben, welke in oorlogstijd door hen zullen worden aangevoerd. Voor de eigenlijke verdediging van het land krijgen dus de bevelhebbers van de stelling van Amsterdam, van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, van de stelling den Helder en van de stelling Willemstad—Hellevoetsluis 1) de troe-

artillerie in garnizoen, waarvan de militieplichtigen afkomstig zijn uit het XXIste district, Utrecht, en wel bij voorkeur uit de gemeenten van de Vechtstreek. Die infanterie en vestingartillerie behooren dan in oorlogstijd tot de bezettingstroepen van de groep Nieuwersluis der Nieuwe Hollandsche Waterlinie.

1) De stelling Willemstad—Hellevoetsluis, die zeer bepaald één geheel vormt, is tegenwoordig in twee deelen gesplitst, het eene deel onder een schout-bij-nacht, het andere deel onder een generaal, hetgeen een bepaalde fout is te noemen en in oorlogstijd tot groote moeilijkheden, vooral met betrekking tot de maritieme strijdkrachten, moet leiden.

pen voor de verdediging dier stelling of linie bestemd, zoowel die van het leger in 1ste linie als van de schutterij, onder hunne bevelen. De commandanten van de drie divisien veldtroepen eveneens al de troepen, die tot hunne divisie in oorlogstijd behooren; zij hebben verder het toezicht op de bataljons of compagnieën schutterij der districten, welke de militieplichtigen voor de infanterie der divisie leveren.

Het benoemen reeds in vreedstijd van een commandant van het veldleger komt mij voor onze toestanden onnoodig voor, daar er geen eigenlijk veldleger bestaat en de drie divisien veldtroepen hoogst waarschijnlijk niet als een geheel zullen ageeren. Daar, waar twee divisien te zamen zouden moeten opereeren, kan dan, hetzij de oudste der beide divisie-generaals tijdelijk het commando voeren, hetzij een ander generaal daarvoor worden aangewezen. Wel is het noodig dat er een algemeene leider der verdediging zij, doch het heeft, als geen Oranjevorst dat hooge ambt op zich kan nemen, werkelijk nog al bezwaren om in vreedstijd die betrekking — natuurlijk met de daartoe noodige machtsbevoegdheid en verantwoordelijkheid — door een generaal te doen bekleeden. Mij komt in dit geval als de beste oplossing voor dat de chef van den generalen staf in vreedstijd de algemeene leiding der grootere oefeningen heeft en daarbij weet dat de mogelijkheid bestaat dat hij in oorlogstijd zal worden aangewezen tot algemeenen leider der verdediging, terwijl de kolonel-souschef van den generalen staf weet, dat de mogelijkheid bestaat, dat hij in oorlogstijd alsdan als chef van den staf moet optreden. De regeering is dan nog vrij om als het noodig wordt tot algemeen leider der verdediging hem te benoemen, die haar op dat oogenblik het meest geschikt voorkomt, doch met de geruststellende zekerheid erbij dat als er geen meer geschikte persoonlijkheid beschikbaar is, de chef van den generalen staf daartoe in elk geval niet alleen benoembaar doch ook voorbereid is.

Het is duidelijk dat speciale wapens of diensten, zooals de genietroepen, de pontonniers, de torpedisten enz. in vreedstijd niet direct onder de bevelen der divisie-, linie- of stelling-commandanten kunnen staan, doch slechts tijdens de grootere

oefeningen. De drie hoofdwapens, de infanterie, de cavalerie en de artillerie moeten echter reeds in vreedstijd onder de bevelen van hunne tactische chefs voor oorlogstijd staan; de inspecteurs dier wapens, welke hoogstens den rang van generaal-majoor moeten hebben, zijn slechts de technische chefs en hebben de troepen niet onder hunne bepaalde bevelen. Dit neemt echter niet weg dat de inspecteur der cavalerie en die der bereden artillerie tevens voor oorlogstijd de aangewezen chefs dier wapens kunnen zijn.

Overgaande tot een bespreking der door mij voorgestelde organisatie, worden de veldtroepen in 3 divisien verdeeld. Elke divisie bestaat uit 3 infanterie-brigades, elk van 6 bataljons, één of meer eskadrons cavalerie, een regiment veld-artillerie van 3 afdelingen, elk van 3 batterijen, een treinafdeling, een compagnie genietroepen en een compagnie hospitaalsoldaten. Buitendien behooren tot de veldtroepen: 3 regimenten huzaren, elk van 6 eskadrons, waarvan er één of meer per regiment aan de divisie worden afgegeven, benevens bij elk regiment 1 ordonnansen-peloton; verder 2 batterijen rijdende artillerie, het korps pontonniers en een spoorweg- en telegraafcompagnie.

Voor de bezetting der Nieuwe Hollandsche Waterlinie benevens voor de forten Westervoort en Pannerden is gerekend op 1 regiment infanterie van 6 bataljons, 2 regimenten vesting-artillerie elk van 3 bataljons, benevens 2 compagnieën genietroepen; voor die van het Kustfront op 3 bataljons infanterie, 1 regiment vesting-artillerie van 3 bataljons, 3 pantserfort-compagnieën en 1 compagnie genietroepen; voor die van de stelling Amsterdam op 3 bataljons infanterie, 1 regiment vesting-artillerie van 3 bataljons, 1 pantserfort-compagnie en 1 compagnie genietroepen. Buitendien behoort tot de bezettingstroepen het korps torpedisten.

Wat de bijzondere organisatie der verschillende wapens aangaat, zoo is de infanterie verdeeld in 11 regimenten (voor de veldtroepen zijn de regimenten tevens de brigades) elk van 6 bataljons, elk bataljon van 4 compagnieën, terwijl bij elk regiment reeds in vreedstijd een depôt-kader aanwezig is. Van de infanterie zijn het regiment grenadiers en jagers en 8 andere regi-

menten bestemd voor de veldtroepen, 2 regimenten voor de bezettingstroepen. Zoowel bij de infanterie als bij de andere wapens en diensten zijn de regiments- en bataljons-adjudanten allen luitenants. Het aantal soldaten-vrijwilligers per compagnie is tot 5 beperkt (bij de grenadiers en jagers 10). De compagnie is in het geheel sterk 262 man, waaronder 240 dienstplichtigen; deze groote sterkte is wenschelijk om niet dadelijk, na het op voet van oorlog brengen, aanvulling uit de depôts te behoeven. Per compagnie worden uit de vier lichtingen dienstplichtigen te zamen 2 luitenants, 5 sergeanten, 5 korporaals en 2 tamboers of hoornblazers gevormd; mocht dit in de eerste jaren na invoering van den algemeenen dienstplicht nog eenig bezwaar hebben wat de luitenants aangaat, dan is er per compagnie behalve de 2 luitenants van het vaste kader nog een sergeant-majoor-instructeur 1) beschikbaar om officiersdienst te doen. Is daarentegen de vorming van twee militie-luitenants per compagnie, zooals zeker op den duur het geval wordt, verkregen, dan kan één der luitenants van het vaste kader of wel de sergeant-majoor-instructeur bij mobilisatie overgaan bij de gelijknamige schutterij-compagnie. Het depôt-kader is in vredestand gedetacheerd bij den staf van het regiment en is, behalve met de administratieve voorbereiding ter oprichting in oorlogstijd van het depôt, met speciale diensten bij het regiment belast. Bij mobilisatie blijft de organisatie der bataljons ongeveer dezelfde; bij het depôt moet echter meer kader worden ingedeeld, waartoe elke compagnie van het regiment 1 sergeant en 1 korporaal van het vaste kader afgeeft, het verdere kader moet getrokken worden uit officieren van het Nederlandsch-Indische leger met verlof in Nederland, uit het personeel werkzaam aan militaire inrichtingen, die in oorlogstijd worden opgeheven, en uit gepensioneerde en eervol ontslagen officieren en onderofficieren 2); het militie-kader der 5e lichting is natuurlijk eveneens beschikbaar.

1) De sergeant-majoor- of opperwachtmeester-instructeurs zijn hooger in rang dan de sergeant-majoor- of opperwachtmeester-administrateurs en door eenig distinctief van deze onderscheiden.

2) Door een gewijzigde wet op het pensioen, ontslag enz. kunnen er zeer zeker reserve-officieren en reserve-onderofficieren worden verkregen.

De 3 regimenten huzaren tellen elk 6 eskadrons, 1 peloton ordonnansen en 1 depôt; al geeft elk regiment dan ook bij mobilisatie 1 eskadron voor de divisie af, dan blijven er toch nog 15 eskadrons over om in vereeniging met de 2 batterijen rijdende artillerie desnoodig in den aanvang en in verband met de schutterij de mobilisatie te dekken. Het komt mij beter voor geen afzonderlijk eskadron ordonnansen te hebben, doch bij elk regiment 1 peloton, dat in vreedstijd administratief tot één der eskadrons behoort. Aan de militieplichtigen, bij de bereiden ordonnansen ingedeeld, wordt vergund een eigen paard te hebben; op die eigen paarden wordt echter niet in de formatie gerekend. De militie-luitenant, die organiek in de sterkte van het eskadron is opgenomen, kan gemist worden, daar er toch nog 4 luitenants van het vaste kader per eskadron zijn ingedeeld; overigens worden per eskadron 2 militie-wachtmeesters en 4 militie-korporaals bij elke twee lichtingen gevormd. Er wordt slechts één luitenant-adjutant per regiment en wel de regiments-adjutant in de formatie opgenomen. De depôts der cavalerie worden even als thans met de africhting der rekruten en der paarden belast.

Elk der 3 regimenten veldartillerie bestaat uit 3 afdeelingen elk van 3 batterijen, uit 1 treinafdeeling en 1 depôt. De adjudant-onderofficieren-dienstdoend officier worden vervangen door opperwachtmeester-instructeurs. Per batterij worden uit de 4 lichtingen 1 militie-luitenant, 3 militie-wachtmeesters en 4 militie-korporaals gevormd; per treinafdeeling 6 militie-luitenants, 15 militie-wachtmeesters en 54 militie-korporaals. Bij mobilisatie kunnen bovendien bij de treinafdeelingen gepensionneerde of eervol ontslagen officieren van de cavalerie of de artillerie worden ingedeeld.

Het korps rijdende artillerie telt 2 batterijen en 1 depôt, het laatste in vreedstijd tevens instructiebatterij. Er wordt op slechts 1 militie-wachtmeester en 2 militie-korporaals per batterij gerekend; mocht er stof voorhanden zijn om meerder militiekader of wel militie-luitenants te vormen, dan kan dat geschieden.

De 4 regimenten vestingartillerie tellen elk 3 bataljons; elk

bataljon heeft 4 compagnieën, buitendien heeft elk regiment een depôt-kader met dezelfde bestemming als bij de infanterie. De 4 pantserfortcompagnieën zijn tot één bataljon vereenigd. Per compagnie vestingartillerie zijn organiek ingedeeld 2 luitenants, 6 sergeanten, 10 korporaals en 2 hoornblazers der militie. Zoodra het gewilde aantal militie-luitenants is verkregen, kan bij mobilisatie per compagnie één der drie luitenants of wel de sergeant-majoor-instructeur overgaan bij de gelijknamige schutterij-compagnie. Voor den dienst van het materieel wordt een afzonderlijk kader, bestaande uit 3 hoofdofficieren, 4 kapiteins, 6 luitenants, 10 schrijvers, benevens evenals thans de noodige conducteurs en magazijnknechts aangewezen.

De organisatie der pontonniers 1) en der torpedisten evenals die der genietroepen en hospitaalsoldaten is in hoofdzaak die van het regeeringsontwerp. De genietroepen zijn tot 1 regiment van 2 bataljons vereenigd. Het 1ste bataljon telt 3 veldcompagnieën benevens de spoorweg- en telegraafcompagnie, het 2de bataljon heeft 4 vestingcompagnieën benevens de school- en depôtcompagnie. Van de hospitaalcompagnieën, 3 in getal, is ongeveer het $\frac{2}{3}$ deel van het personeel bestemd voor de veld- het andere $\frac{1}{3}$ deel voor de bezettingstroepen.

Men verkrijgt volgens deze organisatie eene sterkte, behalve de staven der grootere eenheden en het personeel van den administratieven en geneeskundigen dienst (zie bijlage D), van ruim 70.000 man veldtroepen, waaronder 18 eskadrons cavalerie en 29 batterijen artillerie. De infanterie der veldtroepen is sterk ruim 57.000; de cavalerie, waaronder de bereden ordonnansen ruim 2800, de artillerie, waaronder de pontonniers en de trein ruim 7800, de genietroepen ruim 1100, de hospitaalsoldaten ongeveer 700 man. De bezettingstroepen, eveneens zonder de staven enz., tellen ruim 28.000 man, waarvan bijna 13.000 van de infanterie, bijna 15.000 van de artillerie met inbegrip

1) Eene uitbreiding van het korps pontonniers, wat het gedeelte voor den varenden trein betreft, om dadelijk na mobilisatie de noodige bruggen over onze rivieren te slaan en te bedienen, zal wel noodig blijken, doch is hier niet opgenomen omdat daartoe de juiste gegevens ontbraken.

der torpedisten, ruim 900 man genietroepen en ongeveer 300 hospitaalsoldaten.

De depôttroepen bestaan uit 11 infanterie-, 3 cavalerie-, 3 veldartillerie-, 1 rijdende artillerie-, 1 pontonniers en torpedisten-, 4 vestingartillerie- en 1 genietroepen-depôt ter gezamenlijke sterkte van ruim 22.000 man, allen gedienden, waarvan de dienstplichtigen hun dienstdtijd bij het leger in 1ste linie juist hebben volbracht.

Het leger in 2de linie of de schutterij heeft een totale sterkte van ongeveer 95.000 man, waarvan ruim 72.000 tot de infanterie, ruim 13.000 tot de vestingartillerie, ruim 1400 tot de genietroepen en de overigen tot de andere wapens en diensten behooren; deze laatsten zijn niet in afdeelingen georganiseerd. De infanterie en vestingartillerie tellen per district te zamen 3 bataljons schutterij, hetzij infanterie, hetzij vestingartillerie, gelijknamig met de bataljons van het leger in 1ste linie, waarvoor het district, de dienstplichtigen levert. De genietroepen tellen 7 compagnieën schutterij; de 18 districten, welke de dienstplichtigen voor de veldtroepen geven, hebben zes aan zes één, dus te zamen 3 compagnieën genieschutterij; de 8 districten welke de dienstplichtigen voor de bezettingstroepen geven, hebben twee aan twee één, dus te zamen 4 compagnieën genie-schutterij. Ook deze compagnieën zijn gelijknamig met die van het leger in 1ste linie.

Er wordt op gerekend dat de 12 bataljons infanterie ter sterkte van ruim 13.000 man, de 12 bataljons vestingartillerie eveneens ter sterkte van ruim 13.000 man en de 4 compagnieën genietroepen ter sterkte van ruim 800 man, uitmakende de schutterijen in de 8 districten, welke de militieplichtigen voor de bezettingstroepen leveren, desnoodig onmiddellijk, dat is tegelijk met de bezettingstroepen van het leger in 1ste linie, worden opgeroepen om aan de verdediging der liniën en stellingen deel te nemen. De bezettingstroepen worden aldus dadelijk op de sterkte van ruim $29.000 + 26.800$, dat is van ruim 45.800 man gebracht.

De reserve der schutterij welke uit het 11de en 12de dienstjaar der dienstplichtigen van de infanterie, de vestingartillerie

en de genietroepen bestaat, heeft voor het eerste wapen eene sterkte van bijna 28.000, voor het volgende van ruim 5000, voor het laatste van bijna 600, te zamen dus van ruim 33.000 man.

Het Rijk wordt verdeeld in drie militaire afdeelingen waarvan de 1ste, Amsterdam, 8 militiedistricten bevat en wel 4 voor de veldtroepen: Leeuwarden, Heerenveen, Groningen en Assen en 4 voor de bezettingstroepen: Nieuwer-Amstel, den Helder, Zaandam en Amsterdam; de 2de, Utrecht, bevat 10 militie-districten en wel 6 voor de veldtroepen: 's-Gravenhage, Delft, Leiden, Middelburg, Breda en Rotterdam en 4 voor de bezettingstroepen: Gouda, Utrecht, Gorinchem en Bergen-op-Zoom; de 3de, Arnhem, bevat 8 militiedistricten alle voor de veldtroepen en wel: Zwolle, Deventer, Arnhem, Amersfoort, Venloo, Maastricht, 's Bosch en Nijmegen. De commandant in de stelling Amsterdam is in vrede-stijd bevelhebber in de 1ste, die van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie in de 2de en de commandant van de 3de divisie van de veldtroepen te Arnhem in de 3de militaire afdeeling. Aan die opperofficieren is voor de zaken der militie en schutterij o. a. toegevoegd een gepensionneerd hoofdofficier met den rang van kolonel en den titel van afdeelings-militiecommissaris; bij mobilisatie neemt die kolonel de functiën van bevelhebber in de afdeeling over. In elk der 26 militiedistricten is een gepensionneerd hoofdofficier met den rang van luitenant-kolonel of majoor, militiecommissaris. De tegenwoordige provinciale adjudanten vervallen; hunne functiën worden voor zooveel noodig vervuld door de districts-militiecommissarissen te Amsterdam en in de hoofdplaatsen der provinciën gevestigd.

De inschrijving voor den dienstplicht geschiedt in een der eerste maanden van het jaar, waarin men 19 jaar oud wordt, de dienstplichtigheid vangt den 1sten Januari van het volgende jaar, dat is dus dat, waarin men 20 jaar oud wordt, aan.

In elk district is een militieraad van 5 leden, waarin, behalve de militiecommissaris van het district, zitting hebben: twee hoofdofficieren of kapiteins behoorende tot de bataljons infan-

terie of vestingartillerie, welke uit het district hunne miliciens ontrangen, benevens twee leden van den raad van een of twee grootere gemeenten in het district gelegen, waarvan minstens één rechtsgeleerde is; de militiecommissaris is voorzitter, leden van den raad van andere gemeenten, bijv. van die, omtrent wier dienstplichtigen uitspraak moet worden gedaan, kunnen als adviseerende leden aan den militieraad worden toegevoegd. De militieraad, zooveel noodig bijgestaan door twee genceeskundigen, beslist omtrent alle aanvragen tot vervroeging, vrijstelling en uitstel van dienst en deelt de miliciens in bij de verschillende korpsen en diensten. Opdat hierbij zooveel mogelijk op ieders persoonlijke belangen kunne worden gelet, mogen de dienstplichtigen bij hunne inschrijving tegelijkertijd opgeven aan welk korps en aan welk garnizoen zij de voorkeur geven; in den regel, voor zoover dat korps en dat garnizoen de militieplichtigen uit het betrokken district trekt. Zooveel mogelijk worden, vooral met het oog op een goede organisatie der schutterij, de miliciens uit dezelfde gemeente afkomstig ingedeeld bij dezelfde compagnie enz.

Door loting districts wijze van alle militieplichtigen, welke niet voor een jaar of definitief worden vrijgesteld, wordt de volgorde bepaald, waarin op de bovenbedoelde aanvragen zal worden gelet, altijd voor zoover de betrokkene in alle opzichten geschikt is voor het wapen zijner keuze. Het bij de loting getrokken nummer beslist tevens na het indiensttreden omtrent het al of niet behooren tot het blijvend gedeelte enz. De lagere nummers hebben bij de keuze van korps en garnizoen de voorkeur boven de hoogere, doch worden het eerst voor het blijvend gedeelte aangewezen. Ruiling van nummer, van korps en van garnizoen tusschen de dienstplichtigen van hetzelfde district, voor zoover de belangen van den militairen dienst daardoor niet worden geschaad, is toegestaan, doch moet in de laatste zitting van den militieraad, welke in December van elk jaar wordt gehouden, beslist zijn en door dien raad zijn goedgekeurd. Eenmaal in dienst zijnde, is ruiling van nummer eveneens toegestaan, doch nu slechts onder de miliciens van dezelfde lichting en van hetzelfde korps met goedvinden van den korpscommandant.

De inlijving voor den werkelijken dienst geschiedt in het jaar waarin men 20 jaar oud wordt en wel voor de onbereden wapens ongeveer op 1 Maart, voor de bereden wapens ongeveer op 1 Februari van dat jaar. De ondervinding moet leeren of het bijv. voor de bereden wapens wellicht wenschelijker is de opkomst te stellen tussehen 1 en 15 Januari, opdat de rekrut des te vroeger in voorjaar of zomer afgeëxerceerd zij. Het tijdstip van opkomst der infanterie is niet vroeger dan op 1 Maart te bepalen, omdat de eerste oefeningstijd van dat wapen door mij in 't algemeen op 6½ maand wordt gesteld en de oefeningen op groote schaal gewoonlijk in 't laatst van Augustus en 't begin van September plaats hebben. Die tijd van 6½ maand wordt niet grooter genomen, zoowel met het oog op de meerdere kosten als met het oog op den druk op de militieplichtigen, terwijl toch ook de oefening in den winter niet zoo heel veel oplevert. Door de opkomst der militie op 1 Maart in plaats van even als thans op 1 Mei te stellen is de rekrut zooveel vroeger in den zomer afgeëxerceerd en kan de zomertijd veel meer dan thans benut worden om van den afgeëxerceerden rekrut een soldaat te maken. Dit gepaard aan den slechts vierjarigen dienstdtijd in het leger en rekenende op minstens één, zoo noodig op twee herhalingsoefeningen, een langere en een kortere, zoo zal bij deze regeling de soldaat der onbereden wapens zeker niet achterstaan bij hetgeen tegenwoordig van hem gemaakt kan worden. Voor de bereden wapens wordt de oefeningstijd in 't algemeen niet korter genomen dan thans; voor de militieplichtigen bij deze wapens ingedeeld, weegt de kortere totale dienstdtijd en de vrijstelling in vreedstijd van schutterlijken dienst eenigszins op tegen den langeren eersten oefeningstijd.

De overgang van het leger in 1ste linie naar de depôts, van deze naar de schutterij en eindelijk van deze naar de reserve der schutterij geschiedt steeds op 1 Juli, dat is op een tijdstip dat de jongste lichting als afgeëxerceerd mag worden beschouwd; tot op dien datum behoort die lichting bij mobilisatie tot de depôttroepen.

Voor de infanterie, de vesting-artillerie en de genietroepen

is een eerste oefeningstijd voor het eerste wapen van $6\frac{1}{2}$, voor de beide andere van 7 maand vastgesteld, met dien verstande dat zij, die voor hun indiensttreden zoodanig geoefend zijn dat zij voldoen aan de te stellen eischen van een practisch examen één maand, en zij die daarenboven voldoen aan de eischen van een theoretisch examen twee maanden later onder de wapenen komen. Zonder overdrijving mag men gerustelijk aannemen dat elk der beide laatste categoriën al zeer spoedig het één vierde gedeelte van het geheele aantal miliciens zal bedragen en dit getal van $\frac{1}{4}$ is dan ook als grondslag genomen bij de opgaven in bijlage G omtrent den duur van het verblijf onder de wapenen. Als blijvend gedeelte is op 10 man per compagnie gerekend; dit gedeelte blijft 14 maand onder de wapenen; de in hun eersten oefeningstijd niet genoegzaam geoefenden worden in de eerste plaats daartoe aangewezen en verder begonnen met het laagste nummer vroeger bij de loting verkregen, waarbij zooals reeds is gezegd ruiling is toegestaan. Zij, die tot kader worden opgeleid, worden niet voor het blijvend gedeelte bestemd; een gedeelte der miliciens wordt namelijk aangewezen om deel te nemen aan de kaderschool, blijft langer onder de wapenen en neemt ook aan meer herhalingsoefeningen deel dan de overige miliciens. In het derde dienstjaar wordt voor allen een herhalingsoefening van 1 maand, zoo noodig in het vierde een van $\frac{1}{2}$ maand gehouden 1); van deze laatste oefening zijn zij welke tot het blijvend gedeelte hebben behoord, vrijgesteld. Des winters worden de vrijwillige en militieplichtige soldaten per bataljon infanterie en vesting-artillerie bij één compagnie vereenigd. Het kader der drie andere compagnieën is dus des winters beschikbaar, zoowel tot opleiding van vast en van militiekader, als voor het onderwijs aan de aanstaande militieplichtigen enz.

1) Herhalingsoefeningen zijn in het algemeen nog al bezwaarlijk voor den dienstplichtige, die daartoe wel niet voor langen tijd uit zijn werkkring wordt gerukt, doch wien dat toch zeer in dien werkkring kan schaden. Mocht de ondervinding dus leeren dat de herhalingsoefening in het 4e dienstjaar zonder bijzonder nadeel achterwege kan blijven, dan moet deze worden nagelaten of wel vervangen door locale oefeningen, waarbij de met groot verlof zijnde miliciens zooveel doenlijk ter plaatse hunner inwoning nachtverblijf kunnen houden en dus niet gekazerneerd behoeven te worden.

Voor de pontonniers, de torpedisten en de pantserfort-compagnieën is de eerste oefeningstijd op 12 maanden gesteld, met dien verstande dat 's winters van 1 October tot 1 Maart de helft der miliciens met verlof mag zijn. Door het grooter aantal vrijwilligers, dan bij de infanterie en vesting-artillerie, komt een blijvend gedeelte der militie onnoodig voor. Er wordt op gerekend dat ongeveer $\frac{1}{5}$ der miliciens vooraf genoegzaam is geoefend om 1 maand later in dienst te komen. In het 3e dienstjaar wordt een herhalingsoefening van een maand gehouden.

De tweejarige diensttijd in het leger 1ste linie voor de militieplichtigen der cavalerie (huzaren) en der rijdende artillerie wordt in het algemeen geheel als oefeningstijd beschouwd, met dien verstande dat de tweede winter (1 October—1 Februari) de helft der lichting met verlof mag zijn. Er wordt bij beide wapens op gerekend dat $\frac{1}{6}$ der miliciens voor hun indieustreden zoo veel van het rijden kennen en zooveel van de ruiterschool te voet hebben geleerd, dat zij aan een praktisch examen kunnen voldoen waardoor zij 2 maanden later, dat is 1 April in plaats van 1 Februari kunnen opkomen.

De bereiden ordonnansen hebben een eersten oefeningstijd van één jaar, gedurende den winter (1 October—1 Februari) mag de helft met verlof zijn, terwijl een blijvend gedeelte onnoodig wordt geacht. Zij die aan de eischen van een praktisch en theoretisch examen voldoen, komen 2 maanden later op. In het 3e dienstjaar heeft een herhalingsoefening van 1 maand plaats; zij die tot kader worden opgeleid, hebben in hun tweede dienstjaar eveneens een herhalingsoefening.

De eerste oefeningstijd voor de miliciens der veld-artillerie is in het algemeen op 2 jaar gesteld. De miliciens, welke aan dergelijke eischen als voor de cavalerie en rijdende artillerie zijn aangegeven, voldoen, komen 2 maand later op; er wordt aangenomen dat deze slechts het $\frac{1}{6}$ deel van het geheel uitmaken. De eerste winter (1 October—1 April) mag $\frac{1}{4}$, de tweede winter (1 October—1 Februari) mag $\frac{3}{4}$ der lichting met verlof zijn. In het derde dienstjaar heeft een herhalingsoefening van 1 maand plaats.

De miliciens van den trein komen in vier gedeelten op, en

wel 1 Februari, 1 Mei, 1 Augustus en 1 November van elk jaar. De eerste oefeningstijd is 5 maand; zij die tot kader worden opgeleid, blijven 1 of 2 maand langer en komen in het 2e dienstjaar nog voor een herhalingsoefening op; overigens hebben de miliciens van den trein geen herhalingsoefeningen.

De miliciens bestemd voor de hospitaalsoldaten komen in twee gedeelten op en wel 1 Februari en 1 Augustus; de eerste oefeningstijd is 7 maand; voor hen die tot kader worden opgeleid 1 of 2 maand langer, herhalingsoefeningen hebben niet plaats.

De aanwijzing van hen, die tot militiekader zullen worden opgeleid, geschiedt door den korpscommandant zooveel mogelijk uit degenen, welke vóór hun indiensttreden aan het practisch en theoretisch, daarna uit die, welke aan het practisch examen hebben voldaan en slechts bij uitzondering uit de overige dienstplichtigen; liefst daarenboven uit hen, die zich vrijwillig daartoe aanmelden. Het aantal wordt zoo groot genomen dat men met voldoende zekerheid het gewilde aantal korporaals, sergeanten en luitenants verkrijgt. Indien men nagaat dat thans een groot aantal leden der schutterij niet slechts den rang van korporaal, onderofficier of officier bij die wapenmacht vrijwillig aannemen of begeeren en zich dikwerf vrij wat moeite geven om zich voor dien rang te bekwaamen, dan is het ook meer dan waarschijnlijk dat ook velen zich vrijwillig zullen opgeven om een rang of graad bij de militie te verkrijgen. Dit is des te eerder aan te nemen omdat de militieplichtige met den bij het leger verworven graad bij de schutterij overgaat en het veel aangenamer is om zoowel tijdens de herhalingsoefeningen bij het leger als later bij de schutterij een graad te bekleeden dan om als gewoon soldaat of schutter in het gelid te staan. Ook heeft menig jongmensch zeker liever de strepen op den mouw of de sterren op den kraag als hij in uniform in het publiek verschijnt, dan zonder eenig distinctief rond te loopen. De menschelijke ijdelheid komt der kadervorming zeker ten goede, temeer wanneer die ijdelheid gepaard gaat aan de gepaste eerbijdracht om iets meer te zijn dan de groote hoop. Ik vrees dan

ook geen oogenblik dat er gebrek aan stof tot kader zal zijn, het is mijns inziens veel waarschijnlijker dat er op den duur meer stof dan plaats zal komen, in dat laatste geval bestaat er geen enkel bezwaar om ook titulaire rangen te verleen, kader kan er niet licht te veel zijn.

In de door mij voorgestelde organisatie is een in vele opzichten willekeurig getal dienstplichtige korporaals, sergeanten en luitenants aangenomen; indien het na eenige jaren mocht blijken dat er werkelijk meer deugdelijk kader konde worden gevormd, dan belet niets om te eeniger tijd de organisatie zoodanig te wijzigen dat een grooter deel beroepskader door militiekader wordt vervangen.

De opleiding van kader bij de verschillende wapens en diensten dient echter nu iets nader te worden besproken. Bij de infanterie, de vestingartillerie en de genietroepen worden de aangewezen kaderaspiranten na afloop der zomeroefeningen, in 't algemeen per bataljon, op een kaderschool met twee klassen geplaatst, de korporaals- en de onderofficiersklasse, deze laatste klasse bevat ook de aspirant-luitenants. De leerlingen der onderofficiersklasse hebben in den regel in den loop der zomeroefeningen reeds den titulaire graad van korporaal verkregen. De tijdduur van den cursus der korporaalklasse is bij de infanterie $1\frac{1}{2}$, bij de vestingartillerie en de genietroepen 2 maand; zij die na afloop daarvan het vastgestelde examen met voldoende nitslag afleggen, gaan als korporaal met groot verlof en komen in den loop van hun tweede dienstjaar 1 maand als korporaal dienst doen, en wonen overigens de herhalingsoefeningen hunner lichting bij.

De tijdduur van den cursus op de onderofficiersklasse is bij de infanterie 3, bij de vestingartillerie en de genie 4 maand; na één maand moet het korporaalexamen worden afgelegd en krijgen allen, die daaraan voldoen, den titulaire graad van korporaal voor zoover zij die niet reeds bezitten. Zij, die aan het eindexamen voldoen, gaan als sergeant met groot verlof, komen in hun tweede dienstjaar 1 maand als sergeant dienst doen en wonen overigens de herhalingsoefeningen hunner lichting bij.

De militie-onderofficieren geschikt voor den luitenantsrang

worden voor zoover zij er zich niet vrijwillig toe aanmelden, aangewezen om in den winter van hun tweede dienstjaar een cursus aan een luitenantsschool te doorloopen van 3 maand voor de infanterie, van 4 maand voor de vestingartillerie en genie. Bij eenige bataljons gezamenlijk of wel per regiment is er één luitenantsschool, ook kunnen de luitenantsscholen van meerdere regimenten worden gecombineerd en omgekeerd ook bij een gedetacheerd bataljon een luitenantsschool worden gehouden. Na afloop van den cursus verkrijgen zij die aan het eindexamen voldoen den rang van militieluitenant en gaan als zoodanig met groot verlof om in het 3e en in het 4e dienstjaar eenigen tijd dienst als luitenant bij hunne korpsen te doen en wel $1\frac{1}{2}$ en 1 maand bij de infanterie, 2 en 1 maand bij de vestingartillerie en de genietroepen.

Het militiekader bij de cavalerie, de bereden ordonnansen, de veldartillerie, de rijdende artillerie, de pantserfortartillerie, de pontonniers en de torpedisten wordt bij de onderscheiden korpsen gedurende den winter van het eerste dienstjaar gevormd en doet in het tweede dienstjaar in den alsdan verkregen rang dienst gedurende korteren of langeren tijd.

De kaderaspiranten bij den trein en bij de hospitaalsoldaten blijven, naar gelang zij tot korporaal of tot wachtmeester en sergeant worden opgeleid 1 of 2 maand langer in dienst dan de overigen en brengen dien tijd op een kaderschool door; de tot korporaal of wachtmeester benoemde kaderaspiranten van den trein doen in dien rang in hun tweede dienstjaar $\frac{1}{2}$ of 1 maand dienst. De luitnantsplaatsen bij den trein worden vervuld door daarbij over te plaatsen militieluitnants van de cavalerie en de veldartillerie; die bij de hospitaalsoldaten door bij dien tak van dienst militieluitnants der infanterie over te plaatsen.

Voor zoover de belangen van den dienst en van de schatkist het toelaten, wordt aan het militiekader vergund om vrijwillig langer onder de wapenen te blijven en in hun rang dienst te doen. De tot militieluitnants benoemde kaderaspiranten gaan na afloop van hun dienstdtijd in het leger 1ste linie niet naar de depôts over, tenzij het aantal militieluitnants dat organiek

bij hun korps of dienstvak aanwezig moet zijn, present is. Wanneer men er toe mocht overgaan, om aan de militieplichtigen onder bepaalde voorwaarden toetestaan buiten de menage te zijn of buiten de kazerne te wonen, dan zouden hiertoe de kaderaspiranten het eerst in aanmerking komen.

Zooals reeds is medegedeeld is des winters bij elk bataljon infanterie of vestingartillerie slechts het kader van ééne compagnie met den gewonen dienst belast. Een deel van het kader der drie andere compagnieën wordt op de kaderscholen als onderwijzers gebruikt; het overige deel van dat kader kan voor een groot deel worden gebezigd als onderwijzers tot het geven van onderwijs aan aanstaande militieplichtigen in gymnastiek, exerceren, schieten met het geweer, theorie over de dienst- en exercitie-reglementen enz. Dit onderwijs wordt districtsgewijze geregeld en gegeven in zooveel gemeenten als tijd, personeel, lokaliteit, gemeenschapsmiddelen met de garnizoensplaatsen en geld slechts toelaten. Aan deze oefeningen kan ook deel worden genomen door miliciens met groot verlot en door schutterplichtigen. De leiding dier oefeningen wordt in elk district opgedragen aan één der hoofdofficieren van de drie bataljons infanterie of vestingartillerie, welke hunne militieplichtigen uit dat district trekken, onder oppertoezicht van den betrokken bevelhebber in de militaire afdeling. Deze oefeningen zijn, mits goed geleid, een zeer krachtig hulpmiddel om een goed geoefende legermacht te verkrijgen en zijn als 't ware de hoeksteen voor het weerbaar maken van gansch het volk. De groote voordeelen, die uit deze voorafgaande oefening ook voor den militieplichtige zelf volgen, zullen genoegzaam in het oog springen om de deelneming er aan onder medewerking ook van de gemeentebesturen vrij algemeen te doen worden. Het aantal miliciens dat aan het practisch en ook aan het practisch en theoretisch examen zal voldoen, dat recht geeft om 1 en 2 maand later in dienst te komen, zal bij voortduring grooter worden, hetgeen tot eene vermindering van de personeele en de geldelijke lasten voor de natie moet bijdragen.

In elk der 26 militiedistricten worden drie bataljons infan-

terie- of vestingartillerie-schutterij, te zamen 66 bataljons infanterie en 12 bataljons vestingartillerie gevormd, gelijknamig met de bataljons uit het leger waartoe de militieplichtigen, uit het district afkomstig, behooren. Door reeds bij de indeeling der miliciens zooveel mogelijk die uit dezelfde gemeente afkomstig bij dezelfde compagnie of hetzelfde bataljon van het leger in te deelen, krijgt men in de grootere gemeenten voltallige of nagenoeg voltallige bataljons of compagnieën schutterij.

Gedurende de vijf jaar schutterdienst wordt de dienstplichtige der infanterie-, vestingartillerie- of genie-schutterij aan herhalingsoefeningen onderworpen, die zooveel mogelijk van lokalen aard moeten zijn, en te zamen niet meer dan 20 dagen in die vijf jaar mogen duren. De bataljons en compagnieën schutterij van de kuststreek worden alsdan geoefend in de kustbewaking, zoowel bij zomer- als bij wintertijd, bij dag en bij nacht; de schutterij van de grensstreek aan de landzijde wordt eveneens geoefend onder verschillende onderstellingen, welke bij de dekking der mobilisatie kunnen te pas komen. De schutterijen uit de districten, welke de bezettingstroepen leveren, worden geoefend in het terrein en in de versterkingen der liniën en stellingen; die van de binnendistricten in grootere of kleinere onderdeelen vereenigd, liefst in verbinding met troepen van het leger. Bij al die oefeningen zal men zooveel mogelijk zorgen dat de schutters 's avonds in hun woningen kunnen terugkeeren, waarop echter in sommige gevallen en ook voor veruitten gelegen gemeenten in niet sterk bevolkte streken wel een uitzondering zal moeten worden gemaakt. Buitendien wordt eens in elk half jaar over de schutterplichtigen in de plaats hunner inwoning een inspectie gehouden, gevolgd door een oefening in den wapenhandel; inspectie en oefening mogen te zamen niet korter dan 2 en niet langer dan 6 uur duren. Zoo wel tijdens de herhalingsoefeningen als gedurende de twee inspectie- en oefeningsdagen per jaar ontvangen de schutters uit 's Rijks schatkist des verkiezende het tractement of de soldij aan hun rang of graad in het leger verbonden.

Datzelfde tractement of dezelfde soldij ontvangen zij ook, doch alsdan uit de gemeentekas, indien zij voor diensten ten

behoefte der gemeente, hetzij bij brand, oproer als anderszins worden opgeroepen. Die oproeping geschiedt evenals thans door de plaatselijke besturen, doch slechts in die gemeenten, waar door het Departement van Oorlog, waaronder de schutterijen behooren, een commandant van de schutterij is aangewezen. Dit geschiedt in al die gemeenten waar minstens $\frac{1}{4}$ compagnie schutterij op organieke sterkte aanwezig is. In elk district zijn drie bataljons schutterij, elk ter sterkte van 1098 man, te zamen 3294 man, dat is ongeveer 1 schutter op de 26 mannelijke inwoners of op 53 zielen. Daar $\frac{1}{4}$ compagnie schutterij 68 man sterk is, zoo moeten dus in alle gemeenten met meer dan 1768, stel 1800, mannelijke inwoners of niet meer dan 3604, stel 3600 zielen, commandanten worden benoemd, die tot het officierskader der bataljons schutterij behooren en die minstens den rang van luitenant moeten hebben en is dan in die gemeenten de schutterij onder bepaalde omstandigheden ter beschikking van het gemeentebestuur. Als grondslag nemende de mannelijke bevolking der gemeenten op 1 Januari 1889 (zie bijlage E) zouden ook voor gemeentelijke diensten beschikbare schutterijen zijn: in de provincie Noordbrabant in 35, Gelderland in 50, Zuid-Holland in 40, Noord-Holland in 24, Zeeland in 6, Utrecht in 11, Friesland in 36, Overijssel in 35, Groningen in 28, Drente in 10 en Limburg in 16, totaal in het Rijk in 253 gemeenten. Bij maatregel van algemeen bestuur zouden die gemeenten, welke zeer uitgebreid zijn en waarvan de bevolking binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen geen 1500 zielen bedraagt, kunnen worden uitgezonderd wat betreft het verrichten van gemeentelijke diensten door de schutterijen.

Met het oog op den gemeentelijken dienst worden daar, waar van de verschillende wapens — infanterie, vestingartillerie en genie — geen zelfstandige onderdeelen van ten minste één sectie ($\frac{1}{4}$ compagnie) kunnen worden gevormd, de schutters dier wapens bij elkander gevoegd tot één geheel voor vreedstijd.

Als kader voor de schutterij is, het verloop in aanmerking genomen, minstens hetzelfde aantal aanwezig als het militiekader bij de gelijknamige korpsen van het leger in 1ste linie bedraagt; de dienstdtijd daarbij is toch 4 jaar, bij de schutterij

5 jaar. Per compagnie infanterie-schutterij zijn dus 2 luitenants, 5 sergeanten, 5 korporaals en 2 tamboers of hoornblazers beschikbaar; per compagnie artillerieschutterij 2 luitenants, 6 sergeanten, 10 korporaals en 2 hoornblazers; per compagnie genieschutterij 1 of 2 luitenants, 3 sergeanten, 5 of 6 korporaals en 1 of 2 hoornblazers; buitendien kunnen zij die bij het leger in 1ste linie voldeden aan de verschillende examens, doch door gebrek aan plaats slechts den titularen rang of graad verkregen, bij de schutterij in den werkelijken rang of graad worden aangesteld. Wat er overigens nog aan kader mocht ontbreken, kan door het onderwijs op schutterij-kaderscholen, des winters te houden voor hen die zich daartoe vrijwillig opgeven, worden aangevuld. Op de schutterij-officierscholen moet niet alleen de gelegenheid worden opengesteld om van sergeant tot luitenant te worden opgeleid, doch tevens om den kapiteinsrang te verkrijgen. Een groot deel der $4 \times 78 = 312$ schutterijkapiteins zal toch uit de schutterij zelf moeten voortkomen, zelfs zullen enkele der 78 bataljonscommandanten wel uit schutterijkapiteins te verkrijgen zijn, die vrijwillig een practischen en theoretischen cursus bij het leger ter verkrijging van den hoofdofficiersrang doorloopen. Van elk der compagnieën van het leger in 1ste linie kan, als eenmaal het organieke getal van 2 militieluitenants aanwezig is, de sergeantmajoor-instructeur beschikbaar worden gesteld om bij de gelijknamige schutterijcompagnie officiersdienst te doen, of wel in plaats van dezen wordt één der luitenants bij de schutterij gedetacheerd en kan dan desnoodig ook met het bevel over eene compagnie worden belast.

De schutterplichtigen, welke in het leger tot het vrijwillig dienend kader hebben behoord, worden in hun rang of graad of in een hooger en bij de schutterij aangesteld en worden dan bij voorkeur bestemd voor de betrekkingen van adjudant-onderofficier, sergeant-majoor en fourier. De gewezen beroeps-officiëren, welke zich in de schutterij mochten bevinden, komen voor de betrekking van luitenant-adjudant en vermoedelijk van kapitein in aanmerking.

Met het oog op de locale diensten tot dekking van de mobilisatie, ter kustbewaking, en tevens van de gemeentelijke dien

sten der schutterij, moet het streven vooral zijn om van die schutterij een ter plaatse bruikbare macht te maken. Daarom moeten zoowel de commandanten der bataljons en die der compagnieën alsook de verdere officieren en het mindere kader in den regel hun woonplaats hebben binnen den kring, waaruit de schutters van hun bataljon of compagnie worden getrokken. Uit dien hoofde wordt voor het encadreeren der bataljons schutterij niet gerekend op hoofd- en mindere officieren van het Nederlandsch-Indische leger met verlof in Nederland, die zich zeker niet gaarne aan een bepaalde woonplaats willen binden, en waarvan het verlof buitendien tekort duurt om te kunnen verwachten dat zij samenhang en eenheid in de bataljons en compagnieën schutterij zullen brengen. Evenmin moet voor de schutterijen worden gerekend op officieren en minder kader van de bij mobilisatie op te heffen inrichtingen van het leger, welke voor zoover zij geen andere bestemming hebben, evenals de officieren van het Nederlandsch-Indische leger met verlof, voor de depôts worden aangewezen. Daarentegen kan zeer zeker uit de gepensionneerde officieren van het Indische leger, welke, hoewel ongeschikt voor den dienst in de tropen, toch nog zeer geschikt zijn voor den dienst bij de schutterij, een vrij groot aantal bataljons- en compagnies-commandanten voor die wapenmacht worden verkregen. Aan die officieren wordt alsdan eene toelage boven hun pensioen verleend onder voorwaarde dat zij zich metterwoon vestigen binnen den kring waaruit de schutters van hun bataljon of compagnie worden getrokken. Hetzelfde kan geschieden ten opzichte van de officieren van het leger hier te lande, welke onder een, toch buitendien dringend noodzakelijke, gewijzigde pensioenwet, den dienst vroeger met pensioen verlaten, dan thans mogelijk is, onder gehoudenheden van nog een zeker aantal jaren bij de schutterij dienst te verrichten.

Voor zoover daartoe gelden beschikbaar zijn, kunnen officieren en onderofficieren der schutterij vrijwillig eenigen tijd bij het leger worden gedetacheerd om daarbij in hun rang of graad dienst te doen; omgekeerd kunnen officieren en minder kader van het leger ook bij de schutterij worden gedetacheerd.

De dienstplichtige officieren der schutterij kunnen 7 jaar in plaats van 5 jaar tot den dienst bij die wapenmacht worden verplicht, doch gaan dan niet bij de reserve der schutterij, doch onmiddellijk bij den landstorm over. Officieren en onder-officieren der schutterij kunnen met hun goedvinden langer dan den verplichten tijd daarbij in dienst worden gehouden en gaan dan zooveel later bij den landstorm over.

Aan de dienstplichtigen behoorende tot de reserve der schutterij wordt in vredestand geen andere verplichting opgelegd dan dat zij bij verandering van woonplaats zulks opgeven aan het hoofd der gemeente, alwaar zij zich vestigen.

Als men zich iets wil aanschaffen dan vraagt een voorzichtig mensch, iemand die de toring naar de nering wil zetten, hoeveel kost het? Wat de door mij voorgestelde organisatie aan personeele lasten kost, is uit het voorgaande na te gaan; die lasten zijn voor den bijzonderen persoon zeker kleiner dan voor hem, die volgens het regeeringsontwerp tot den dienst wordt aangewezen.

Doch de geldelijke lasten hoe hoog zijn die, ziedaar eene vraag die onmiddellijk wordt gedaan en bij velen haast nog meer gewicht in de schaal schijnt te werpen dan de personeele druk. De beantwoording van deze vraag is zeer moeilijk en kan nimmer vooraf met juistheid worden gegeven omdat de kosten in hooge mate afhankelijk zijn van de eischen, die men stelt. Vergelijkenderwijze kan echter zeer goed worden aangetoond dat de kosten der hier voorgedragen organisatie ongeveer dezelfde zullen zijn als die van het regeeringsontwerp, vooral indien men het grooter aantal paarden bij de bereden korpsen buiten rekening laat. Dat grootere aantal paarden heeft met de voorgestelde wijze van legervorming niets te maken en kan, doch dan ten nadeele van de zaak, worden vermeden indien men, evenals in het regeeringsontwerp het 6e eskadron per regiment cavalerie en de 3e afdeeling per regiment veldartillerie eerst bij mobilisatie formeert. Het organieke aantal paarden voor de batterijen artillerie opgegeven, kan moeilijk verminderd worden zonder dat de oefening er onder lijdt; bij de eskadrons

huzaren is dit binnen zekere grenzen wellicht mogelijk, doch dan moet men eerst overtuigd zijn dat door de werking van de laatste wijziging van de inkwartieringswet, de zoogenaamde paardenwet, bij mobilisatie onmiddellijk een zeker aantal rijpaarden voor de cavalerie beschikbaar zullen komen, hetgeen door velen betwijfeld wordt.

Uit bijlage H kan men nagaan hoe groot het aantal vrijwillig dienenden in de verschillende rangen en graden bij de door mij voorgestelde organisatie en die van het regeeringsontwerp is; een globale berekening der tractementen, soldijen enz. leerde mij dat het verschil met een som van ongeveer 45.000 gulden jaarlijks ten voordeele van de door mij ontworpen organisatie komt. In bijlage I vindt men een overzicht van het aantal man-maanden noodig voor de oefening van elke lichting dienstplichtigen bij het leger volgens mijn ontwerp en dat der Regeering; een verschil van 5667 man-maanden komt ten voordeele van het regeeringsontwerp. Volgens de opgave der Staatscommissie in haar verslag bladz. 82 en 83 kosten 100 man drie maand langer onder de wapenen gehouden ongeveer f 5000, dat is per man-maand f 17 meer; het verschil van 5667 man-maanden geeft dus een verschil van f 96339 's jaars. Het totale verschil zoude dus ongeveer f 51300 ten voordeele van het regeeringsontwerp bedragen. Doch aan dit betrekkelijk klein verschil is niet te veel waarde te hechten daar er zoovele verschillende andere uitgaven nog zijn, waarvan het bedrag moeilijk vooraf is te bepalen en er daarenboven factoren aanwezig zijn, welke tot eene vermindering der uitgaven kunnen leiden.

Zoo is er mijns inziens weinig of geen bezwaar in om onder bepaalde voorwaarden aan militieplichtigen te vergunnen bij ouders, bloedverwanten of andere personen, ter goeder naam en faam bekend staande, in te wonen. Verzuim in dienst heeft toch onmiddellijk ten gevolge intrekking dier vergunning voor korteren of langeren tijd of voor goed; het laatste al of niet gepaard met overplaatsing naar een andere garnizoensplaats. Aan hen, die van de vergunning om buiten de kazerne te wonen, gebruik maken, wordt in het algemeen geen soldij of brood,

doch wel toelage voor kleeding verstrekt, terwijl gedurende den tijd, dat zij op wacht of bij oefeningen buiten hun garnizoen zijn, het Rijk voor hunne voeding zorgt, ook indien zij vele uren achtereen in de kazerne of op het oefeningsterrein moeten verblijven. Een en ander strekt in de eerste plaats tot het verlichten en veraangenamen van den militairen dienst, doch vermindert tevens de onkosten voor het Rijk. Overigens is het te verwachten dat het aantal miliciens, die voldoen aan de practische en theoretische examens, welke recht geven op 1 of 2 maand latere opkomst onder de wapenen, steeds zal toenemen en weldra meer zal bedragen dan de helft van het geheele aantal, waarop in bijlage G is gerekend; de kosten van de eerste oefening zullen daardoor nog verminderen. Zoo zoude men door eenvoudig de herhalingsoefeningen in plaats van op $\frac{1}{2}$ of 1 maand op 2 of 4 weken te stellen, slechts eene vermindering van de oefeningstijd met 3 dagen verkrijgen. Die 3 dagen vermindering zouden echter voor ééne lichting eene winst geven (te berekenen uit bijlage G) van $21277 \times 3 = 63831$ man-dagen of 2127 man-maanden; dat is tegen f 17 per man-maand eene vermindering van uitgaven van f 36159 jaarlijks.

Mocht door de ondervinding blijken dat de herhalingsoefening van $\frac{1}{2}$ maand in het 4e dienstjaar gemist kan worden, zoo geeft dit een besparing van 9043 man-maanden tegen f 17 per man-maand of van f 153.731 jaarlijks. Evenzoo zal in den loop der tijden de waarde van het officiers-militiekader grooter worden want vele dier militie-officieren zullen vrijwillig gedurende korteren of langeren tijd de practische, theoretische en wetenschappelijke oefeningen van het officierskorps in de plaats hunner inwoning willen bijwonen. Het aantal beroeps-luitenants kan daardoor, al is het dan ook in een enigszins verwijderde toekomst kleiner, dat der militie-luitenants grooter worden dan in bijlage B is aangegeven; de mogelijkheid is zelfs niet uitgesloten dat ook in den kapiteinsrang met der tijd eenige plaatsen, wellicht tot 1 per bataljon toe, door een militie-kapitein kunnen worden vervuld. Ook het mindere militiekader zal wellicht nog voor uitbreiding, het beroepskader voor inkrimping vatbaar blijken, doch ook dit kan eerst langzamerhand geschieden. Al

deze factoren zullen er op den duur toe medewerken om de kosten voor het leger te verminderen, waarbij vooral ook aan de vermindering van het totale bedrag der pensioenen moet worden gedacht.

De grootere lichting en dus de grootere vredessterkte volgens mijn ontwerp boven dat der regeering behoeft niet tot meerdere uitgaven voor den kazernebouw te leiden, omdat een groot deel der miliciens volgens het door mij voorgestane stelsel in den zomer opkomt en dus en in de fortkazernen, en in tenten of barakken kan worden gehuisvest en voor een deel in eigen huisvesting voorziet.

Hoewel ik geenszins eene vermeerdering of vermindering van uitgaven voor militaire doeleinden gering schat en vermeen dat zeer zeker in dit opzicht de grootst mogelijke zuinigheid moet worden betracht, of liever gezegd het doen van onnutte uitgaven zorgvuldig moet worden vermeden, geloof ik toch ook dat de geldkwestie, zoolang niet zekere grenzen worden overschreden, niet den hoofdfactor mag uitmaken ter beoordeeling van de waarde eener organisatie onzer levende strijdkrachten. De hoofdvraag is: krijgt men zonder de draagkracht der natie te overschrijden een deugdelijk nationaal leger en legerreserve, en dan geloof ik vast en zeker dat zulks, bij invoering in hoofdzaak van hetgeen ik te dien opzichte wensch en verlang het geval is. Men moet daarbij tevens vooral niet uit het oog verliezen dat ik slechts het doel heb aangegeven dat naar mijne meening kan worden bereikt, doch dat ik niet heb beweerd dat dit doel eensklaps en zonder overgangstoestanden is te bereiken.

Ik weet wel dat het zeer moeilijk valt om zich te verplaatsen in den toestand, dien ik bij het ontwerpen dezer organisatie en van deze wijze van vorming der levende strijdkrachten voor oogen had, doch om een billijk oordeel te vellen en een rechtvaardige critiek uit te oefenen, is dit toch noodig. Men vergete bijv. niet bij de beoordeeling van den betrekkelijk korten eersten oefeningstijd van het grootste deel der miliciens dat hierbij verondersteld wordt dat die miliciens voortkomen uit alle rangen en standen van het volk, dat het meerendeel er van reeds in de dagen hunner jongelingschap door deugdelijk geleide oefe-

ningen in de gymnastiek, het marcheeren, het behandelen der wapenen en het schieten is voorbereid voor den overgang tot den eigelijken militairen dienst. Men vergete niet dat allen, welke daartoe lichamelijk en geestelijk in staat zijn, vooraf zeker weten dat zij deel zullen moeten uitmaken van 's lands weermacht, dat zij korteren of langeren tijd in het leger moeten dienen en dat zij er dus zelf het grootste belang bij hebben om door voorafgegane oefening het verblijf in dat leger voor zich te veraangenameu, te vergemakkelijken en eenigszins te verkorten. Men vergete toch niet dat, doordat allen moeten dienen en daarbij in den regel samenkomen met personen uit dezelfde stad, uit hetzelfde dorp, in het algemeen uit dezelfde gemeente, dat er niet alleen een meerdere samenhang, een meerdere kameraadschap dan thans zal ontstaan, doch dat er zich ook een wedijver kan en zal ontwikkelen om niet bij anderen achter te staan, om in alle opzichten te voldoen en zoo mogelijk boven anderen uit te munten.

Het bewustzijn van allen geroepen te zijn om tot hetzelfde doel samen te werken, van allen als de nood aan den man komt pal te moeten staan, samen te moeten strijden om te overwinnen of te vallen voor dezelfde zaak, het behoud van het vrije Nederland, moet wel gunstig werken op den geest van de gewapende macht, op den geest van gansch het volk. Niet dat ik denk dat hierdoor de tijden zullen terugkeeren, dat wij even als in den bloeitijd van de Republiek der vereenigde Nederlanden, een zeer groot gewicht zullen werpen in de schaal der volkeren van Europa, doch ik geloof vast en zeker dat als allen persoonlijk zullen leeren mede te werken tot 's lands verdediging, de tijden kunnen en zullen komen dat het Nederlandsche volk zich bewust wordt krachtig genoeg te zijn om onder de leuze: »met God voor vaderland en koning» elken aanrander van Neerlands vrijheid en onafhankelijkheid met vrucht te weerstaan.

Dat zij zoo.

De VOORZITTER. Mijne Heeren! Het applaus reeds bewijst dat allen, evenals ik, groot belang stellen in de met duidelijke

stem uitgesprokene en helder van inhoud zijnde rede van den heer Seyffardt. Ik zeg hem daarvoor dank.

Hoe goede en schoone denkbeelden de geachte spreker ook heeft ontwikkeld, zou het mij echter niet verwonderen dat er reeds nu en zeer zeker later, bij de lezing der voordracht, leden gevonden zullen worden, die met den spreker in gedachten verschillen omtrent algemeenen dienstplicht, de sterkte der lichtingen, de vrijstellingen, die den voorgestelden dienstdtijd tekort zullen vinden, die de militaire waarde van het militiekader onvoldoende zullen vinden of een andere legerorganisatie zullen wenschen.

Waar dus wellicht tegenover de denkbeelden van den spreker andere denkbeelden kunnen gesteld worden, gelooft het Bestuur dat een geregeld debat heden avond niet kan gehouden worden.

De rede van den heer Seyffardt is zeer belangrijk en de daarbij medegedeelde cijfers zullen meer geapprecieerd en beoordeeld kunnen worden, wanneer zij in de bijlagen onder de oogen der leden komen, zoodat het niet wenschelijk zou zijn daarover thans een oppervlakkige discussie te houden, die bovendien onvoorbereid zou zijn.

Daarom stelt het bestuur voor de voordracht te doen drukken en voor de bespreking in December een afzonderlijken avond te stellen waar gelegenheid zal worden gegeven aan de deskundigen om hunne denkbeelden tegenover die van den heer Seyffardt te stellen of wel ze te beamen en des noods te versterken.

Tot besluit van dezen avond geef ik het woord aan den heer Eland, lid van het Bestuur.

De heer ELAND. Mijnheer de Voorzitter. Het is niet mijne bedoeling, debat te voeren; maar, niet wetend of het zal gelukken om in den loop van den winter de heden avond gehouden voordracht nader te bespreken, acht ik het wenschelijk, nu nog een enkel woord te laten hooren. Algeheel zwijgen zou namelijk oorzaak kunnen zijn, dat buitenaf de schijn ontstond, alsof deze vergadering met de meeningen van den spreker instemde, hetgeen toch zeker met velen wel niet het geval zal zijn; al

ware het alleen omdat bij uitvoering van zijne voorstellen de oefeningstijd der onberede wapens in hoofdzaak tot 6½ maand zou worden teruggebracht. Evenals de heer Seyffardt behoort ik in dit opzicht niet tot de meest bevoegde beoordeelaars, en beiden moeten wij dus afgaan op de meening van de mannen der practijk. Nu zijn er daaronder, die mij hebben verzekerd, dat zij in den regel hunne miliciens met groot verlot hebben zien vertrekken op een oogenblik, dat zij hen nog volstrekt niet op de hoogte hadden gebracht, welke zij wenschelijk oordeelen. En wanneer ik dan verder overweeg, dat in alle geschriften, waarin de gevolgen worden besproken van de technische verbeteringen der laatste jaren — onverschillig of deze meer den aanvaller of den verdediger heeten ten goede te zullen komen — wordt beweerd, dat die verbetering steeds meer van het individu zullen vorderen, waardoor niet alleen oefening, maar ook en vooral de vorming tot soldaat, meer tijd in beslag zullen nemen, dan kom ik tot het resultaat, dat het zeer bedenkelijk zou zijn, den reeds zoo beperkten oefeningstijd nog belangrijk te verminderen.

Indien ik echter niets anders had in het midden te brengen, zou ik nog niet het woord hebben gevraagd. Maar er is meer.

De heer Seyffardt heeft, in den aanvang zijner rede gezegd, dat hij met zijne plannen het oog had op de toekomst, niet echter of hij daarmede een verwijderde, dan wel de naaste toekomst bedoelde. En nu is naar mijne meening, wat de laatste betreft, slechts deze vraag van gewicht: of het aanhangige regeeringsontwerp al dan niet behoort te worden aangenomen. Het antwoord hierop kan niet twijfelachtig zijn; door aanneming van dat ontwerp zou namelijk een belangrijke verbetering in den toestand onzer strijdkrachten worden verkregen, terwijl bij verwerping de onverantwoordelijke toestand daarvan wellicht nog vele jaren bestendig zou worden.

Daarom, mijne heeren, zou het, geloof ik, voor de goede zaak welke wij allen voorstaan, zeer gewenscht zijn, dat gij met mij instemt, indien ik den hartgrondigen wensch uitspreek dat geen gebeurtenissen — geen beschouwingen, hoe welsprekend ook

voorgedragen, in staat zullen blijken te beletten, dat het thans aanhangige Wetsontwerp op den krijgsmiddeel, zij het in onderdeelen verbeterd, in de eerste helft van het volgende jaar worde verheven tot Wet.

De VOORZITTER. Ten slotte verzoek ik hen, die van plan zijn aan het debat in December deel te nemen, zich zoo mogelijk aan den secretaris ter deelneming op te geven.

En hiermede sluit ik de vergadering, onder dankzegging voor de trouwe opkomst der leden.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.
